

Eydenius

יוצא אחת בשבוע.

Krakau, 31 Jänner 1901.

גליון 6.

קראקא י"א שבט, תרס"א.

המנ"ל:
חברת "אחיאסף".

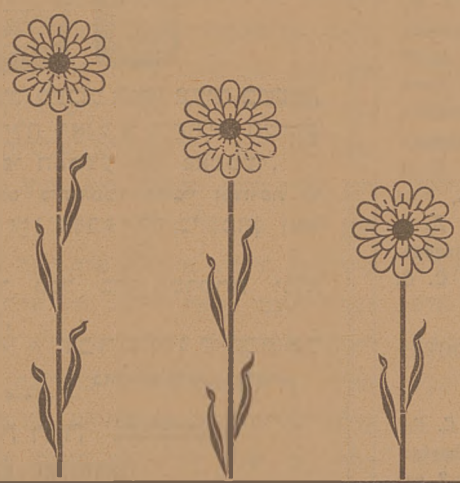
תכני הענינים:

ד"ר ד. ניימרק.
ד"ר ש. ברנפלד.

S.
G.

S. II-g.
ל. ברוכוביץ.
א. ליזדוויפול.
י. כרשדסקי.
אפרתי.

תכני החיים.
בעבר ובהווה.
השקפה על דברי המדינות.
ברוסיא.
במכתביהעתיים.
מאורעות ומעשים.
ארנולד באקלין.
היהודי הנצחי באגדה ובפואיזיה.
אכוחינו ואבות צורריהם.
במחשבה ובמעשה. (ציור)
ארוכות וקצרות. 1V. (פיליטון)

תנאי החתימה:

באוסטריה-האונגריה:

לשנה 14.— קראנען.
לחצי שנה 7.—
לרבע שנה 3.50

ברוסיה:

לשנה 6.— רו"ב.
לחצי שנה 3.—
לרבע שנה 1.50

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה 12 מארק.
באנגליה 12 שילינג.
בשאר ארצות לשנה 17 פֿרנק.
בארץ ישראל 15 "

מחיר כל גליון 15 ק/ 30 העל.
בעד חילוף הכתבת 20 ק/

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פשיט 20
חולה, 10 קופ'.

כתבת "הדור":

בשאר ארצות: Administr. „HADOR“, Krakau, Gertrudy 19.
ברוסיה: Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste 25.

Принимается подписка на 1901 г. на еженедельную газету
„Будущность“

Съ ежегоднымъ приложеніемъ НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРНАГО СБОРНИКА „Будущность“—независимый органъ русскихъ евреевъ, отделившійся къ культурному возрожденію и подъему самосознанія еврейской массы. Девизъ ея — „народность и просвѣщеніе“. Еврейскій народъ, по своему религіозно-этическому міросозерцанію и духовно-историческому укладу, имѣетъ право на достойное существованіе среди цивилизованныхъ народовъ. Въ этомъ убѣжденіи „Будущность“ ставитъ себя задачей, способствуя по мѣрѣ силъ всестороннему разъясненію причинъ нынѣшняго ненормальнаго положенія евреевъ, въ то же время содѣйствовать просвѣщенію евреевъ распространеніемъ научныхъ знаній о іудаизмѣ и еврействѣ и указаніемъ путей къ совершенствованію экономич. и обществен. быта въ духѣ лучшихъ началъ общеправданской жизни.

Программа „Будущности“: I. Статьи по бытовымъ вопросамъ о юридич., экономич. и культурномъ бытѣ евреевъ. II. Еврейская лѣтопись: А. Въ Россіи: 1) Правительственныя распоряженія. Дѣйствія губернскихъ властей, городскихъ и сословныхъ учрежденій. 2) Сенатскія разъясненія законовъ о евреяхъ (въ соответствующихъ случаяхъ съ изложеніемъ исторіи даннаго вопроса). Судебные отчеты. 3) Обзоръ текущихъ событій еврейской жизни. 4) Письма корреспондентовъ „Будущности“. 5) Обзоръ периодической печати о евреяхъ. Б. За границей. Иностранное обозрѣніе. Палестинская хроника. III. Научный отдѣлъ. Статьи по исторіи евреевъ и еврейской литературы, по іудейской этикѣ и религіозной философіи.—Новости еврейской археологіи и друг. отраслей науки о еврействѣ. IV. Литературный отдѣлъ. Повѣсти и рассказы изъ еврейской жизни. Стихотворенія. Художественныя замѣтки. Еврейское народное творчество (Легенды, сказки, пѣсни). Критика и рецензіи новыхъ книгъ. Фельетонъ.

Въ Ежегодномъ сборникѣ „Будущности“ помѣщаются болѣе крупныя по размѣрамъ статьи научнаго и литературнаго содержанія.

Въ „Будущности“ принимаютъ участіе слѣдующія лица:

Гг. Н. И. Банетъ, Бенъ-Ами, С. Х. Бейлинъ, г-жа Гемда Бенъ-Іегуда, Р. М. Браининъ, Г. А. Бѣлковскій, д-ръ С. А. Вайсенбергъ, П. И. Вейнбергъ, С. Е. Винеръ, Г. С. Вольтке, И. В. Галантъ, Я. М. Гальпернъ, Г. Г. Генкель, Гершонъ-бенъ-Гершонъ, Ю. И. Гессенъ, доц. М. Ю. Гольдштейнъ, С. М. Гольдштейнъ, О. О. Грузенбергъ, С. М. Дубновъ, Х. Б. Зингеръ, Р. Ф. Ильишъ, Я. И. Израельсонъ, Художникъ М. С. Іоффе, М. Г. Каганъ, д-ръ Л. О. Канторъ, д-ръ Л. С. Каценельсонъ, Я. Б. Каценельсонъ, Б. А. Кацъ, А. Р. Кугель, М. И. Кулишеръ, И. С. Леви, С. М. Лившицъ, С. А. Лурье, Н. Н. Львовъ, Д. Н. Маминъ Сибирякъ, Ю. Б. Манасевичъ, д-ръ М. Е. Мандельштамъ, И. Ю. Маронъ, М. Мееровичъ (Старый Палестинецъ), М. Г. Моргулисъ, Д. Л. Мордовцевъ, М. И. Мышь, В. Н. Никитинъ, А. Ф. Пановъ, Л. Палеринъ, Н. А. Переферковичъ, И. Н. Поталенко, Н. О. Пружанскій, Л. М. Рубиновъ, М. Д. Рывинъ, М. Н. Салтыкова, д-ръ С. А. Скомаровскій, В. Д. Спасовичъ, С. М. Станиславскій, д-ръ филол. М. М. Филипповъ, г-жа Б. Л. Флексеръ, С. Г. Фругъ, д-ръ І. А. Хазановичъ, проф. Д. А. Хвольсонъ, баронъ Н. Н. фонъ-деръ Ховенъ, д-ръ М. О. Шляпошиновъ, О. Н. Штейнбергъ, І. О. Шульовскій, С. Б. Эпштейнъ, д-ръ С. О. Ярошевскій, Л. Яффе и. мн. др.

Въ Научно-Литературный сборникъ «Будущности»

за 1900 г. большой томъ 408 стр. текета вошли статьи:

I. Религія и политика въ исторіи древнихъ евреевъ. Д-ра Л. С. Каценельсона.—II. Кумиръ. Сказка въ стихахъ. С. Г. Фруга.—III. Ошибка. Рассказъ. М. Д. Рывкина.—IV. Изъ практики примѣненія правилъ 3 мая 1882 г. М. И. Мыша.—V. „Записка“ Державина, какъ общественно-историческій памятникъ. Ю. И. Гессена.—VI. Стансы. Х. Б. Зингера.—VII. Враги талмуда. Н. А. Переферковича.—VIII. Даночка пріѣхала. Разказъ Мих. Бранскаго.—IX. Наши предки на Лاتفѣ. Историческій очеркъ. М. Н. Крейнина.—X. Панская забава. Быль. Стяхотв. А. Ф. Панова.—XI. Евреи въ Польшѣ и Бѣлорусіи въ XVI и XVII ст. По даннымъ изъ раввинскихъ респонс. С. М. Лившаца.—XII. Птицы перелетныя. Сказка для еврейскихъ дѣтей. Бенъ-Ами.—XIII. Изъ прошлаго и насто-

лаго евреевъ въ Азіи. Барона П. Н. фонъ-деръ-Ховена.—XIV. Осенніе плѣты. Стихотв. С. Г. Фруга.—XV. Старья и новья свѣдѣнія о евреяхъ въ Абиссиніи. И. Ю. Миркопа.—XVI. Безъ радости. Рассказъ. Менделее-Мохеръ-Сфоримъ. (С. Абрамовича). Пер. съ др.-евр. Д. Я. Іоффе.—XVII. Еврей въ Южной Африкѣ. Изъ запасокъ эмигранта J.—XVIII. М. Оппенгеймъ, національный еврейскій художникъ. М. С. Іоффе.—XIX. Среди чужихъ. Романъ. Максима Віола. (Пер. съ нѣмецкаго). XX. С. Д. Луцкато. С. М. Станиславскаго.—XXI. Литературно-критическія замѣтки (Безтеатральскіе сборники „Еврейскіе слухоты“ и „Въ духотѣ“). О. О. Грузенбергъ.—XXII. Еврейская литература за послѣдній годъ. Як. В. Каценельсона. XXIII. Объявленія

„Будущность“ выходитъ еженедѣльно въ размѣрѣ 2½—3 листовъ. Ежегод. сборникъ выходитъ въ октябрѣ въ объемѣ не менѣе 20 печ. лст. Новые подписчики на 1901-й годъ, выписавшіе газету изъ Главной Конторы не позже 27 декабря и приславшіе подписную сумму за весь годъ, могутъ получить „СБОРНИКЪ“ за 1900-й годъ бесплатно, приложивъ 50 коп. на почтовые и конторскіе расходы.

Кромѣ того, новые подписчики, подписавшіеся заблаговременно получаютъ газету со дня подписки.

Подписная цѣна: на 1 годъ (съ приложеніемъ ежегоднаго Сборника)—7 руб., на ½ года—4 руб., на 3 мѣсяца—2 руб. Для учащихъ учащихся и служащихъ въ еврейскихъ благотворительныхъ учрежденіяхъ при выпискѣ изъ Главной Конторы, дѣлается уступка (на 1 годъ—6 руб. на ½ года—3 руб.)—Ежегодное приложеніе предназначается только для годовыхъ подписчиковъ.

Адресъ редакціи и главной конторы: С.-Петербургъ, Пушкинская, 7. Въ Варшавѣ подписка принимается въ Книгоиздательствѣ „Ахисафъ“ Редакторъ-Издатель Д-ръ С. О. Грузенбергъ

VIN DE SAINT
 RAPHAEL

יין סט.
 רפאל

מחויק ומבריא את הגוף. מועיל לעכול המזון ונעים בטעמו. יקר מאד להולים במחלת האנטריא ולחולים השבים לאיתנם. עומד בטעמו על פי האמצעי של פאסטור. על כל נקבוק נמצא חותם בית-המכס בליבו ומצורת לו מחברת הדר. דע-ב-אררע אדות יין סן-רפאל, כי מוין הוא ומבריא את הגוף ומרפאו. יין סן-רפאל נמכר בכל בתי המרקחת ובתי ממכר סמי הרפואה ברוסיה.

חברת יין סן-רפאל
 בוולאנס-דראם (צרפת).

אזהרה

Compagne du Vin de
„SAINT-RAPHAEL“

Valence Drôme, France,
 נוסדה בשנת 1872

מודיעה, כי נראה בשוק יין סן-רפאל מוויף ועל כן ישימו נא קוני היין את עינם על חותם המאבריק (Trade Mark) שלנו המאושר ע"י הרפורמנט למסחר ולחרשת המעשה ע"פ גוי 1438. על כל נקבוק נמצא חותם בית המכס, חותם המאבריק והמארקע של אגודת המאבריקנים נגד היופים ומחברת דר. רע-ב-אררע עיר יין סן-רפאל כי מחוק הוא את הגוף ומרפאו.

הדרה

יוצא אחת בשבוע.

המ"ל: חברת "אחיאסף".

ברוסיה:

לשנה 6. רו"כ
לחצי שנה 3. —
לרבע שנה 1,50. —

מחיר כל גליון 30 הילר, 15 קופ'.

בעד חילוף הכתבת 20 קופ'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קמנה פטיט 20 הילר, 10 קופ'.

Erscheint jeden Donnerstag.

תנאי החתימה:

באוסטריה-אונגריה:

לשנה 14. קראנצן

לחצי שנה 7. —

לרבע שנה 3,50. —

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה . . . 12 מארק

באנגליה לשנה . . . 12 שילינג

בשאר ארצות לשנה 17 פֶּרַנְק

בארץ ישראל . . . 15 פֶּרַנְק.

Krakau, 31. Jänner 1901.

Nr. 6. — גליון ו. —

קראקא. י"א שבט תרס"א.

חדשה, לנאולה מתוך סבלות החיים הפיזיולוגיים השפלים. אבל גם אחרי הודעות נשנכה כזאת חוזר האדם ההמוני — מלבד מועטים יוצאים מן הכלל — לאט לאט לתומו ומוצא על כל שאלותיו תשובה מספקת באוצר המושגים והאמונות שבאו לו בירושה; או יותר נכון: לאט לאט, בסדר הסבה שהחרידה אותו מתוך מנוחתו הפיזיולוגית, הולכות כל השאלות וקלות מאליהן, והעולם כמנהגו נוהג והולך.

מן המדרגה היותר שפלה הזאת עד למדרגת אדם בעל-צורה, אשר כל חייו אינם אלא מלחמה אחת ארוכה למצוא תכן לחייו, רב מאד המרחק; אבל אין דילוג בטבע. כל המרחק הרב הזה עשוי שלבים איך-מספר של הדקנה בכמות ובאיכות. אין קץ לחליפת הנוגים התמידית, לא רק שבין אדם לחברו, אלא, באותה מדה עצמה, גם בהתפתחותו של בעל-צורה אחד לכשעצמו מזמן לזמן ומיום ליום. אך לא כל המדרגות האלה יכולות להיות ענין לחקירה והתבוננות. כי מלבד שאין לנו ידיעות, ולו רק מקוטעות, בנוגע לאופן התפתחותם הפנימית של כל בעלי צורה מדור דור, הלא כל שרטוט ושרטוט, כל קו וקו של חליפת הנוגים העשירה הזאת צריך היה לחקירה כפני עצמו: אין סוגים ואין מינים בהדרגת התפתחות של אישיות גדולה, ואם המשפט הזה היה לכלל נדול בכל חייהם הרוחניים של אנשים בעלי צורה, על אחת כמה וכמה במלחמותיהם הפנימיות לשם תכן החיים. המלחמה לשם תכן החיים ברום מדרגתה היא אותו מצב-הנפש של האדם, אשר בו הוא רואה את כל עולמו הפנימי קרב בקרע ועליו לחזור ולבנותו מחדש מן היסוד. מי שלא טרח ובנה לעצמו עולם מלא, מי שלא טרח וברא לעצמו בריאה חדשה, מציאות חדשה בדמות היותר פנימית והיותר מיוחדת לו לעצמו, מי שלא שמח על בריאתו החדשה ואמר שירה, כדי לראות אחר כך בחורבנה; מי שלא ישב על חרטותיו של עולמו ההרוס ואָחַד את אנוחותיו עם הקִיַּת בכיתה של הבריאה העלווה בלה; מי שלא חש כנפשו יסורים של אהבה למציאות שלא נתגלה עדיין — לא טעם טעם מלחמת-הקיום מימיו. מלחמת הקיום! כי מה היא מלחמת הקיום הפיזיולוגי של האדם או הקיום הביולוגי של המין, אם נשוה אותה אל מלחמת הקיום הפנימי של היחיד או הקיום הרוחני של הצבור? מי ירד לסוף דעתו של אדם בעל-צורה, בשעה שמחשבותיו מתרוצצות בנפשו וכל אחת מהן אומרת: בי תברא את עולמך, כי תברא את עולמך? מי ימנה את דפיקות נפשו, בשעה שהוא מתגולל על משכבו בלילות והתשוקה לתכנה-חיים חדש אינה מניחה לו לישון? התשוקה הזאת היא ההרהור הכהה האחרון בסרם תחוק עליו

תכנה-חיים.

מאת ד"ר ה. ניימרק.

מה הוא תכנה החיים?

כשם שאי אפשר לבאר מה הוא תכנה החיים לאדם, שלא בקש מעולם תכנה לחייו, כך אין צורך בביאור זה לאדם היודע, עד היכן מגעת פעולתה הענקית של השאיפה לתכנה החיים משעה שהתחיל האדם לעמוד על דעתו ולהתבונן על יחסו והעולם החיצוני וכל מה שיש בו. ולא רק כל השאיפות הרוחניות של יחיד סגולה בכל דור ודור, ולא רק כל המלחמות הרוחניות, הנושאות את חותמן זה טבוע על פניהן, מטורפות ומסוככות בסבך ההסתבכות של התשוקה לתכנה החיים — של היחיד ברשות היחיד שלו ושל הצבור ברשות-הרבים שלו —, אלא כל מהלך ההיסטוריה מקבל את תנועתו מיד אותה התשוקה של האדם, לתת לחייו תכנה שיש בו כדי לקרר את דעתו ולהמתיק לו את יסורי המציאות. אי אפשר הוא — אמרתי — לבאר, מה הוא תכנה החיים, לאדם שלא בקש מעולם תכנה לחייו. אבל היש לך אדם כזה? היש לך אדם שחיוו כמו שהם ממלאים את כל חלל עולמו ומפרנסים את כל תשוקתו לישות? אדם כזה אין כלל. באמת אין לך אדם שאין לו שעה, שאין לו לכל-הפחות שעה קלה בזמן מן הזמנים, אשר בה הוא מתעורר מתרדמתו המתשת אשר נרדם בחיק החיים הפיזיולוגיים ומרניש את הסבל הכבד של המציאות כמו שהיא. ובאותה שעה יוצא האדם ממחבואו הצר בחייון עצמותו, משתתף בצערה של הבריאה ומבקש לנפשו מפלט במציאות יותר רחבה, יותר נבונה ויותר עמוקה. ההבדל שבין אדם לחברו אינו אלא בנוגע להתמדתן של שעות כאלה, לאיכות ההרגשה של צרות הבריאה ולמהות המציאות החדשה, אשר שם יבקש מפלט לנפשו.

האדם ההמוני חי חיים פיזיולוגיים המספיקים לעצמם, וכל יחסו אל הבריאה ולשאלת בקשת תכנה-חיים כבר מסודר על ידי אחרים. ורק לפעמים רחוקות, לרגל איזה מקרה חשוב, טוב או רע, בחייו הפרטיים ולפעמים עוד יותר רחוקות בחיי הכלל שלו, מרגשת נפשו אותה ההודעות העמוקה המרעידה את עולמו הקטן של האדם ומעמידה אותו לתיך חוג המציאות הגדולה. אז רואה הוא באספקלריא כהה את יחסו להעולם ומלואו, ולפי מדרגת השגתו מתבונן הוא רגע אחד בריקותם ואפסותם של החיים והמציאות כמו שהם, שומע הוא את קול הבריאה המפרפרת באנוחותיה, והוא שואף לאיזו התנשאות, לאיזו השתתפות

שם לב אל דבריו? ברור אצלי על פי הנסיון, כי רוב ההשפעה שיצאה מן הציוניות המדינית יסודתה בחוסר הכנה מצד המשפיעים, כלומר, כי ככרו אחינו ברוסיה מעט יותר מדי את אלה, אשר אינם יודעים כלל תורת ישראל ואת ההיסטוריה הישראלית, ועם כל זה העמידו את עצמם בראש ההנהגה הלאומית!

מאקס נורדוי הניח שתי הנחות כלליות ואותן קשט בדברים של מליצות, של חריפות ושל חדרים: (א) לא במלחמתם ולא בישרם רכשו להם אחינו בארצות המערב את זכויותיהם המדיניות, כי אם בערמה ובגניבת הדעת מצד אחד, ובשפלות ובהכנעה יתירה מצד השני; (ב) אין להיהודים שום צורך בזכות האלה, ובפרט ליהודי רומיניא. היהודים צריכים לקצת זכויות אנושיות ודי להם בזה.

אלו היה מאקס נורדוי מטריח את עצמו לעיין מעט בתולדות הימים, כי אז ידע כי לא הרש כלום מדעתו, אחרי שדעותיו אלו הן דעות „המתקנים” שבין צוררי ישראל מאז. למשל, בנרמניה טענו כל המתנגדים לשוויון-הזכויות של היהודים, ובראשם התיאולוג המפורסם פולוס, כי אין צורך לישראל בזכויות מדיניות, אלא די להם בזכויות אנושיות, אותן הזכויות אשר לא נוכל לשלול משום חי מדבר. ואולם כל הטוענים האלה ידעו מראש, כי בשללם מן היהודים את זכויותיהם המדיניות הם שוללים גם כן חלק גדול מזכויותיהם האנושיות. על פי השיטה הלימודית אפשר לעשות הברל ולומר: היהודי בארץ נרמניה יש לו כל אותן הזכויות הנתנות לאיש זר, הבא מחוץ לארץ ואין לו זכות אורח בארץ. הזכויות האלה אינן מעטות, ואם יותר אדם על זכויות הבחירה, היינו, כי אין לו חפץ להיות בוחר או להיות נבחר בכל ועדי המדינה. או כי גר הוא בארץ שאינה נהנת ע"פ חוקי הקונסטיטוציא, הרי לכאורה נראה, שאיננו מפסיד כלום, ואולם עלינו לדעת, כי בארצות הישוב גר האורח על פי תנאי הברית הכרותה בין ארץ מולדתו ובין ארץ מגוריו. העיקר הראשון הוא לכל אדם תרבותי, כי יסופח לארץ מולדתו וממשלת ארץ מולדתו חנן עליו. אם כן הגר בארץ יאהו בכל הזכויות האנושיות ובקצת הזכויות המדיניות, ואולם אותו הגר, אלמלא היתה ארץ מולדתו סוככת עליו, היו מונעים ממנו גם רוב הזכויות האנושיות. הרי רואים אנו, כי באמריקא הגבילו לפני כמה שנים זכות הישיבה לבני חנא. השאלה היא: אם זכות הישיבה בארץ היא בכלל הזכויות האנושיות או המדיניות? אם אין ממשלה סוככת על הגר יפתרו את השאלה הזאת לרעתו.

במצב כזה היו נתונים כל היהודים בארצות אירופא בראשית שנות המאה הי"ט. גרים היו בארץ מולדתם, ואולם ממשלה סוככת עליהם לא היתה להם. גרים בלי חסות מצד ממשלת ארץ מולדתם הם כהפקר. כל מדינה ומדינה היתה יכולה לעשות ב„יהודיה” כהפצה. בימי הבינים חסו היהודים לכל-הפחות בצלו של האפיפיור או בצלו של הקיסר הנרמני — עד כמה שהיתה החסות הזאת מעטה מאד, ואולם בשנות המאה הי"ח בטלה גם אותה החסות. הדבר הזה היה מצב שאינו טבעי. בימינו אי אפשר לממלכה או מדינה באירופא, כי יגורו בה כמה רבאת אנשים, שאין להם חסות בשום ממשלה וגם בארץ מולדתם יהיו נחשבים לזרים. אין מן הצורך להעיר על זה — כי זכויות אזרחיות נתונות גם להיהודים ברוסיה.

השאלה היתה לפי זה באירופא: אם יתנו להיהודים כל הזכויות המדיניות או רק מקצתן. השאלה הזאת נדרשה בכל הארצות פעמים אין מספר. בברלין קם הסופר דוהן בשעתו והפך בזכות היהודים. הוא אמר, כי אין מן הצורך לזכותם בכל הזכויות המדיניות, למשל יותר טוב להיהודים, כי לא ימנו מהם שופטים ושרי הממשלה והפקידות המדינית, ואולם כבר בדבר זה יש הנבלת הזכויות האנושיות, שהרי באופן זה

השנה; היא מלגה את כל הלומותיו, והיא ההרהור הכהה הראשון המעורר אותו משנתו, והיא המחשבה האחרונה של נפשו הרועכת.

מה שאנחנו רואים אינה אלא תוצאתה של מלחמה כזאת. בעת מן העתים יבוא אחד מנבורי הרוח לידי מנוחה עראית, ישמח על גילוי השכינה האחרון שנראה לו בשעה מוצלחת, יבנה את עולמו בשיטה רעיונית ידועה וימסרנה לבני דורו. ואולם המלחמה הפנימית של היחיד לא תחדל, ולא אחת יהרוס מה שבנה, יחריב את עולמו אשר כבר היה לקנין הרור ולגורם-פועל במלחמת הקיום הרוחני של הצבור; אבל הרעיון כבר יצא מרשותו לרשות הרבים, למקום אשר שם נפגשות כל המחשבות המקורות את ההיסטוריה ברצונם או בעל-כרחם של מולידיהן הראשונים. תוצאות מלחמותיהם של היהודים בעלי סגולה תפרנסנה את תשוקת הדורות להבן החיים, את תשוקת ההמון הרב, אשר אך לעתים רחוקות תתעורר ואשר אין בה די כח להיות בריאה לעצמה. וכן תתלקח בקרב צבור ידוע המלחמה לשם תכן החיים. וכשם שבחביון נפשו של היחיד יש לפעמים שעה מוצלחת, שעת מנוחה ושלוה פנימית, אשר בה תצא בריאה חדשה המספיקה לפי שעה להשביח את התשוקה למציאות, כן גם בחייו של הצבור יש שעת מנוחה כזאת, אשר בה יתחברו הרעיונות היותר עקריים והיותר מפרים והתפשרו והולידו שיטה רעיונית ידועה, שיש בה כדי לפרנס כמה דורות. אבל כשם שבחיי יחיד בעל-יצורה אין המנוחה הזאת אלא עראית, ואחרי שנתקררה דעתו בהמציאות ההדשה שגלה לאיזה זמן קצר, אין גם היא מספיקה לו או ליחיד בעל אישיות גדולה הבא אחריו, כן גם בחיי הצבור. אחרי שנתפרנסו כמה דורות כמציאות רוחנית ידועה, גם המציאות הזאת אינה מספיקה לפרנס את תשוקת הצבור לאיזו השתתפות רוחנית ממעל להחיים הצרים והשפלים: הדרך היותר ארוכה ורחבה נעשה לנו קצרה וצרה אם מצוים ורגילים אנו בה זמן ארוך. וכן חוזר החזיון ההיסטורי: רעיונות חדשים שנוולו מתוך מלחמות פנימיות של יחידים בעלי סגולה יפגשו באויר ההיסטוריה הרוחנית של הצבור, עולם רוחני חדש יבנה, אשר גם הוא ישיבה איזה זמן את תשוקת המציאות של הצבור.

וכיחס היחיד לצבורו היותר סמוך, שהוא שואף את אוירו הרוחני ואת חייו הוא חי, כן גם יחס כל צבור וצבור — להחברה האנושית הכללית. הרעיונות החדשים היוצאים מתוך מלחמת הכחות הרוחניים של איזה צבור נכנסים בתנאים ידועים לתוך רשותה של החברה האנושית הגדולה, ופה תתלקח מלחמה חדשה לשם תכן חיים מקיף וכללי, שיהא בו כדי להשביח את תשוקת ההשתתפות במציאות אחת היותר גדולה והיותר רחבה. וכשם שהויתו האישיית של היחיד תהיה למקור מלחמת חדשות ובריאות חדשות, אשר מהן יוצאים חיים חדשים להצבור, אחרי אשר המציאות הרוחנית שהיה חי בה זמן ידועה נעשה לו מצויה ורגילה ואינה מספיקה לו יותר, כן גם ההויה האישיית של צבורים נפרדים תהיה למקור מלחמות חדשות ובריאות חדשות בשביל החברה האנושית הגדולה: הרעיונות החדשים היוצאים מתוך המלחמות הפנימיות של היחידים בעלי אישיות גדולה המה מניעי ההיסטוריה הרוחנית של צבורים פרטים, והרעיונות החדשים הכללים היוצאים מתוך המלחמה הרוחנית בקרב הצבורים המה מניעי ההיסטוריה הרוחנית הכללית.

בעבר ובהווה.

נשער בנפשנו, כי כתב אחד מפרחי הסופרים בינינו מאמר „מליציי”, כעין זה שכתב מאקס נורדוי על דבר זכויות היהודים — ההיה איש

והצדק. גם אם ישיבו עשר פעמים את פנינו, אנו נבקש את זכותינו, אנו נטען לפניהם, נוכיח את דרכם על פניהם. מה היא זאת? ערמה או הכנעה? מה בדעת נורדוי, שיעשו היהודים ברומניה? יודיינו להלהם? — וזאת עלינו לדעת, כי ממשלות גרמניה היו או נפרדות כל אחת בפני עצמה. בפרנקפורט התנורה, למשל, עדה קטנה של יהודים. האם היה טוב לפניהם, כי יקומו בחרב ובחנית, כדי לקחת את זכותיהם בחזקה?

ומה הם התנאים, אשר קבלו היהודים על נפשם במחיר הזכות ולא מלאו אחריהם? היהודים לא קבלו כלום על עצמם. גבריאל ריסר טען: איני מודה בלאומיות ישראלית; אבל הזכות האזרחית אני דורש גם בשביל יהודי המחויק בלאומיותו. איני מאמין בביאת משיח; אבל זכות אזרחית אני דורש בשביל כל אחי היהודים, אפילו אם הם מתפללים שלש פעמים ביום לשיבת ציון. איני מקיים את מצות התורה; אבל הזכות אני דורש בשביל כל אחי האורתודוקסים. בזמן שעלתה שאלת היהודים על הפרק במדינת פרוסיה עמד הרב ריימ זקש והכריז ברבים בפירוש: כי היהודים מחכים לביאת משיח ולקבוץ גלויות. אמת הדבר, כי כמה מן היהודים המשכילים כחשו בעיקר רתי זה וכפרו ביעוד הגאולה ואולם בפירוש אמרו: אין אנו עושים כזה, כדי שתוכנו הממשלה בזכות מדיניות, אלא אנו על פי רוחנו אי אפשר לנו להאמין בקבוץ גלויות וגם כבר הסחנו את לבנו מיעוד הגאולה, ולמה נתפלל על דבר שאינו עם לבנו? בדבר הזה אמנם טעו האורתודוקסים כהירש ופראנקל, אשר חשבו, כי אסור ליהודי לעשות דבר בפועל בשביל תחית האומה, אלא מתפללים אנו על זה. ופראנקל הוסיף עוד, כי מתפללים אנו לקבוץ גלויות בשביל אחינו הנחונים בצרה. ואולם אטו הירש ופראנקל —

אשר עם כל גדולתם בתורה היתה ידיעתם בחקרי ההיסטוריא מצומצמת מאד — כולא עלמא הם? האם נכנסו הממשלות עמם כמיומ, ועל פיהם קם הדבר, לתת זכות אזרחית ליהודים? הלא ידע נורדוי, כי שוויי-הזכות ליהודים נתנו על פי השתדלות ריסר, כי עשה את הדבר הזה לקרן קיימת של הליברליסמוס, ולכן כל קונסטיטוציה לאומית פתחה בסעיף זה: כל בני המדינה שווים לכל חוק ולכל משפט; אין הממשלה רשאית לקיים איזה דבר ביד איש או למנוע ממנו בשביל דתו ואמונתו. את זה לא עשו ע"פ משא ומתן עם היהודים, כי אם על יסוד הליברליסמוס.

ענין ביטול הלאומיות הישראלית נעשה אחר כן בחיים הסוציאליים, בספרות ובחברה. פה אין כלל, אלא פרט. כלומר, לא היהודים בכלל וותרו על לאומיותם, אלא פלוני היהודי ופלוני היהודי. להדבר הזה אין שום שייכות עם ההשתדלות לזכות מדינית אלא עם ההינוך. עוד בימינו אלה, כשיזכה איש יהודי לאיזה מינוי מצד הממשלה, אין שואלים אותו בתחלה: וותרת על הלאומיות הישראלית? על ענינים שבלב אין חוקרים ודורשים. ואולם היהודי המעמיד עצמו במקום ההשפעה של הספרות או החיים הסוציאליים הוא עומד ומכריז על עצמו, כי אינו יהודי אלא גרמני. בדבר הזה אפשר שאמת בפיו, כי כן חנק מילדותו, להרגיש עצמו גרמני ולא יהודי. ולפיכך אפשר גם ההשתדלות בזה, לדבר על לב אנשים כמזהו, כי ישונו לעם מולדתם. אבל בשביל זה אין לנו הצורך לותר על זכותינו המדיניות, או אפילו לחדול מלתבוע אותן. כל הגבלת זכותינו המדיניות היא גם הגבלת זכותינו האנושיות, כי מונעת את דרך התפתחותנו הטבעית.

במקום אחר אחזה דעתי, כי איני מפחד כל כך מפני הגיטו, ובמקצוע זה אסכים במקצת לדברי נורדוי. אבל גם החקירה הזאת צריכה לישוב הרעת ולביטול הפרטים. סוף סוף אין ענינים כאלה בגדר ההתלהבות וההתפעלות, אלא בגדר המחקר המדעי. אם חושב נורדוי להנהיג את

מגבילים את זכות האדם, להשתלם ברוחו ובכחותיו עד כמה שידו מגעת. הגע בעצמך, כי לאדם בעל כשרון יאמרו: אי אפשר למנותך שופט על הצבור, משום שיהודי אתה. מה יועיל לו הפלפול העצום, כי מגוי דיינים ושופטים הם בכלל הזכויות המדיניות, שאינן שייכות ליהודי? האיש הזה ימצא דרך התפתחותו הטבעית סבוכה לפניו. תאמר, כי כן הוא באדם הבא מארץ נכריה לגור? הנה שתי תשובות דבר: (א) איש כזה יוכל לשוב אל ארצו ואל מולדתו ולהשתמש בחכמתו ככל אות נפשו; (ב) אפשר לו להתנחל בארץ מגוריו, היינו, שיקבלוהו שם בתור אזרח — מה שאין כן ביהודי.

במדינת צרפת הבינו את הדבר לאשורו. ולפיכך, כאשר הכריזו ביום הרביעי לירח אוגוסט שנת 1789 את "חוק האנושיות", בלי שום השתדלות מצד היהודים, היה הדבר מוכן מאליו, כי לכל אדם הנולד בארץ יש כל אותן הזכויות הנתונות לכל בני המדינה, אם לא ישללו זכויותיו בעונש נפשות. על הדבר הזה לא ערער אדם. ואולם במדינת עלזאס, אשר שם נשתרשה השנאה לישראל מימים קדומים, לא חסרו משטינים ומדברים סרה, אשר בזמן מאוחר הלשינו על היהודים לפני הקיסר. נפליון קבל את המלשינות הזאת, ובהיותו אדם גדול וחוקר בכל דבר אל תכליתו נתעצמה המלשינות הזאת בדעתו על יסוד שתי הנחות: (א) היהודים הם בני עם מחר ולפיכך קשה להם להכנס בנו החברה המדינית; (ב) דת היהודים היא המונעת אותם מלהיות כאחים עם יתר עמי הארץ. מטעם זה הושיב בתחלה את הועד לדרוש הדבר, ובהיותו יודע כי אין ענין דתי נחתך אלא על פי כהני הדת, הושיב אחר כן את הסנהדרין, אשר על פיהם יקום דבר.

השאלות, אשר הציעו לפני הסנהדרין, ידועות הן די צרכן. אין אף רמז קל בדבר, כי וותרו או הרבנים על לאומיות ישראל, שהרי לא נשאלו על זאת. אלא עליהם היה להשיב על השאלה: אם הושבים היהודים את הצרפתים הנוצרים כאחים בתור בני ארץ מולדת אחת? הלא באמת ולב תמים השיבו: הן! גם על פי הוכחתנו הלא כן הדבר. אין היהודי בגרמניא צריך להיות גרמני לאומי, אבל הוא גרמני בתור בן לארץ מולדתו. ואם הגרמנים והיהודים שניהם בנים לארץ מולדתם, הרי הם ביניהם לבין עצמם ביחוס אחוה. מעולם לא שאל אדם על זה, כי יהיה היהודי בצרפת צרפתי בלאומיותו — ההלכה הזאת נתחדשה רק אח"כ בגרמניא. על השאלה: אם יחשבו היהודים את ארץ צרפת בתור ארץ מולדתם? השיבו: הן! בכל לבנו ומאדנו ננן עליה! האין זאת תשובה צודקת? חברי הסנהדרין לא היו בעלי פרדוקסים, אלא אנשים בעלי דעה מיושבת. וכן בנוגע להשאלה: האם מותר ליהודי להתחתן בעמי הארץ? השיבו תשובה צודקת: דבר זה אסור ליהודי, וקרשין כאלה אינם תופשין, אלא אין הרב בא בתוקף החרם על היהודי העובר על איסור זה. נניח, כי היו חפצים להחרים ולגרות — האם תתן להם המלכות יפוי כח לזה?

על "אבותינו" הם טוענים, כי בערמה או בהכנעה מרובה רכשו להם את הזכות המדינית, גם הבטיחו בשבילן לקבל על עצמם תנאים ידועים ולא קיימו אותם. בנוגע לערמתם או הכנעתם של לוחמי מלחמת האמנציפציון מעשה שהיה כך היה. גבריאל ריסר, ראש המדברים בימיו בענינים כאלה, אמר דברי טעם: אנו נכונים להלחם על זכותינו המדיניות, ואולם מובן מאליו, כי אין הכוונה בזה, כי נעמוד על נפשנו ונודיין בחרב ובחנית לעשות מלחמה, אין זה אומץ לב מצדנו המעטים והחלשים, אלא טרוף הרעת. אם נקום למלחמה נהרג בודאי, מבלי להביא תועלת לשום אדם. אלא עלינו לתבוע את זכותינו בכל תוקף היושר

גורה שאין הם יכולים לעמוד בה. מאמריקא ומרוסיה מרבים להביא תבואות הארץ והחקים את הנלי האכרים ועובדי האדמה בגרמניה. הם אומרים, אי אפשר למכס התבואות בפהות מעשרה מארק (למאה קילוגראם). ואמנם ידע כל איש, כי במתכוון החלו בעשרה מארק, שיסיימו לכל הפחות בששה. האם יורידו עוד את השער ?

בעלי האינדוסטריה יראים, כי מכס עצום כזה יגרום להם הפסד מרובה בכמה פרטים. אין ספק, כי כמה מן המדינות—וביחוד מדינות הונגריה, סרביה, רומניה וגם רוסיה במקצת—יקצפו על העלאת המכס במדה מרובה כזו ויסגרו את שעריהן בפני הסחורה הבאה מגרמניה. זולת זה, אין לכחש, כי העלאת המכס על צרכי האדם היותר הכרחיים תעלה בהכרח את שכר הפועלים, כי לכל הפחות לחם צריך הפועל לאכול די שבעו. לפי זה ינדלו ההוצאות של האינדוסטריה ומצד השני ימעט הרווח. גם בלי זה עניני האינדוסטריה ינעים עכשיו וכל דרכיה אבלות. במרכיבים הגדולים לעבודה וחרושת המעשה מקהילים כעת קהלות ברבים למחות בידי מפקיעי שערים. הממשלה שומעת את הקולות העולים בערוביאי. עד הנה הראה השר בילאוו פנים לכאן ולכאן, ואולם אם עד כה הפיק רצון מכל המפלגות, מפני שסוף סוף לא ננע עוד בשאלות שיש בהן חסרון כים, קשה מאד להאמין, כי יצליח בידו להשלים את הכחות המדיניות בפרט החשוב הזה.

ובאוסטריה הענינים ינעים, מטעם כי לא רק בה תלוי פתרון השאלה הזאת, אלא גם במדינת הונגריה. ובעוד כי באוסטריה מחליטים, כי רק הונגריה נהנתה עד כה מברית המסחר, הנה טוענים בעיר בודפשט להיפך, כי עד עכשיו היתה ההנאה בחלקה של אוסטריה. בשתי המדינות דורשת דעת הקהל בחוקה להפריד את האחרה במקצוע זה, וכל מדינה תכרות ברית המסחר עם שאר המדינות כחפצה. ואולם בסוד הספירות העליונות נמנו ונמרו, לכלי להסכים לזה בשום אופן, מפחדם כי הקרע הזה עתיד הוא שיתרחב עוד. על כל פנים יש בסכסוך זה ממשול גדול לפתרון השאלה הקשה הזאת. עוד אינם יודעים כברלין עם מי יתחילו לתווך את הענינים האלה, אם עם ממלכת אוסטריה-הונגריה ביחד, או עם כל מדינה בפני עצמה. גם באיטליה רבתה התנועה בפנה זו, כי מפתרון השאלה הזאת תוצאות כבירות למסחר היין של הממלכה הזאת.

במדינת צרפת אין להם הצורך להתערב בעסק זה, כי אין שיהיה, נהנים הם מברית המסחר שבין ממלכת גרמניה ובין שאר המדינות. דעת הקהל עוסקת כעת בחוקים שהציעה הממשלה בנוגע להחברות הדתיות. יש אשר יתמהו על זה, כי בכלל שוקטת הארץ, בעוד שהממשלה אומרת לחוק, "חוקים קשים" כאלה נגד הכנסיה הקתולית. ובאמת אין הדבר כן, והכנסיה הקתולית בעצמה לא תפסיד כלום, אפילו אם יקבעו את החוקים האלה הלכה למעשה. ואולם יודעים הכהנים הראשיים, כי אין את לב הממשלה ללכת עם שלטן הדת בקרי והכל הוא רק "לפנים". החוקים אינם פוגעים בכבוד הדת הקתולית ושלטנה, אלא בכבוד כמה חברות דתיות, אשר מרביתן אינן חביבות לכהני הדת בשביל שמנהיגיהן קופצים בכל דבר בראש מתערבים תמיד בכל ענין וחפצים להשתרר על הצבור. אמנם יצא האפפיור במחאה נגד החוקים האלה, אבל רק המשה הגמונים צוו להכריז את דברי האפפיור מעל הבימה בבתי התפלה, ויתרם לא שמו להם לב. העם בכללו נמשך אחרי הדת הקתולית, אבל לא אחרי החברות, אשר רק בקצת גלילות יש להן השפעה מרובה על העם.

מדינת היהודים על יסוד מאמרים של מליצות, או אפשר לנבאות לו מראש, כי לא תקום.

ד"ר ש. ברנפלד.

ברלין.

השקפה על דברי המדינות.

הבחירות באוסטריה. — עשרים ושמונה כתות מדיניות. — נצחון הלאומיים הקיצוניים. — שאלות איקונומיות. — ברית המסחר בגרמניה. — ריב המפלגות. — יחוס הממשלה אל הריב הזה. — סכסוכי אוסטריה והונגריה. העצה להפריד את האחרה. — ממשלת צרפת וריבה בחברות הדתיות. — השלום בחינא.

עשרים וארבע כתות מדיניות היו בועדה העם של ממלכת אוסטריה— ועכשיו אחרי הבחירות יש לו עשרים ושמונה! כמובן, עיקר חלוקי הדעות בין הכתות השונות הוא ביחוסן הלאומי, כי על דבר זה מריבות ומדיניות הן זו בזו, ואולם גם באוסטריה המבורכת בבנים אין עוד עשרים ושמונה לאומים שונים. ולפי זה נראה, כי כמה עמים נפרדו למפלגות ולכתות. בין השייכים, למשל, יש נבחרים קונסרוטיוויים, נבחרים "צעירים", קליריקאים וגם סוציאליסטים. כזה נמצא עוד יותר בין הגרמנים הנחלקים לחמש או שש כתות. על כל פנים דבר אחד למדנו מתוצאות הבחירות: כי נכזבה תוחלת שר הממשלה קארבער, אשר אמר לשים קץ לריב הלאומים בפרלמנט האוסטרי ולהביאהו לידי כשרון המעשה, היינו, כי יסוּח דעתו משאלות הלאומיות ויעמוק בשאלות איקונומיות. כנראה עוד יגבר השאון בפרלמנט החדש. כזה שקדם לו ישבו רק ששה מבעלי ברית שאַנְעֶרֶר, והם הרבו רעש ומבוכה. עכשיו נכנס הטיטוני הזה, אשר ירעיֵש עולמות, עם עשרים חברים לוּעֶד־העם. ולא עוד, אלא שיתר הכתות המדיניות של הגרמנים, כראותן, כי הקהל נמשך אחרי הדעות הקיצוניות האלה, החלו להתקרב אל שאַנְעֶרֶר, אשר הוא כעת בכחית ה"ארי שבחבורה". נוכל לשער, מה יהיה משפט הפרלמנט החדש ומעשהו.

ואמנם כמה מן הצורך יש בדבר, לשים קץ למלחמת הלאומים והשבטים באוסטריה ולפנות את לבם לדברים של תועלת. ענין חשוב מאד עומד כעת על הפרק. בסוף שנת 1903 יתמו ימי ברית המסחר אשר בין רוב מדינות אירופא. ידוע הוא, כי בתחלה נכרתה הברית הזאת בין גרמניה מצד אחד ובין מדינות אוסטריה והונגריה מצד השני. הברית הזאת היתה דוגמא ליתר המדינות, ובזמן קצר נכראה הברית בין כל מדינות אירופא התיכונית. לא עברו ימים מרובים, וגם בין גרמניה ורוסיה כרתו ברית כזאת. ממשלת צרפת מתיחסת אל הענינים האלה על פי תוקף ברית השלום, אשר על פיה יש קשר-עולמי בין גרמניה וצרפת בנוגע לעניני המסחר, וכל מה שעתידיה ממשלת גרמניה לעשות הנחה לאיזו מדינה שבעולם, נהנית גם צרפת ממנה, וכן להיפך. על פי הדבר הזה נסדרו עניני המסחר בכל מדינות אירופא בשנים האחרונות.

השאלה היא כעת: האם יחדשו את דברי הברית האלה? התכונה רבה בכל המדינות, כי אם יבואו לידי גמר בסוף שנת 1903 עליהן להכין כבר את דרכן, בממלכת גרמניה רבתה התנועה בכל פנות העם. בעלי האחוזות הגדולות אצים בהממשלה, כי תבטל את כל ההנחות, שעשתה למדינות האחרות עד הנה. כעיקר הדבר הם טוענים, כי מכס על תבואות הבאות מחו"ל בסכום שלשה מארק והצי הוא

אלפי המשפחות האלה היושבות בדירות מלאות באשה, שש ושבע משפחות בחדר אחד אצל וצר, הוא ידע ויכיר את הרעה הנוראה הנשקפת מזה לחיי הגוף והנפש, להמעמד המוסרי והחמרי של עניי אחינו. הטובים שבבני עם הארץ, אשר בקרבם היהודים יושבים, הכירו גם הם את הרעה הכרוכה בעקב החזיון המעציב הזה לכלל הישוב האנושי בערים האלה, וכבר בקשו שלמוני המקומות עצה, איך להציר את הרעה הזאת מכלל התושבים בערי התחום. חכמינו מנו, "דירה נאה" בכלל הדברים המרחיבים דעתו של אדם, ומכלל זה אתה שומע, כי דירה דחוקה, לא לבד שלא תרחיב דעתם של עניי ישראל, אשר גם בלי זאת דעתם קצרה לרגלי מצוקות הומון האחרון שהגבירו את העניות והדלות, כי אם גם תקצר את מדת ימיהם, וכל עוד שלא ירפא הנגע הזה, אין תקוה גם לדור הבא שיהיו בניו בעלי נפש בריאה בנוף בריא. מפני הסבות הנזכרות מוכרחים היהודים לשבת בעיבורה של עיר דוקא, ולכן אם הלכה פסוקה היא כבית מדרשה של חכמת הכלכלה, כי בכל בית-אב עולות הוצאות הרירה ומכשיריה לחלק הרביעי מכל הוצאות הבית, הנה בערים המרוכזות באוכלוסי יהודים עולות הוצאות הישיבה בדירות מעופשות לשליש ולמחצית כל ההוצאות אשר לבית-אב.

את כל זאת ראו מיסדי החברה, ויעשו לעת עתה התחלה קטנה, לזכות מספר ידוע של אביוני אדם בדירה מרווחת מלאה אויר ואור, דירה נקיה ובנויה על פי חקי שמירת הבריאות, ובוול לפי הערך והיכולת. הנה אנחנו אומרים: "התחלה קטנה", כי רק כרבות הימים נוכל לקוות למפעלים גדולים. לפי נודל הענין ונחיצותו, סך חצי מיליון רובל קטן מאד, ונחוץ אפוא להגדיל את הקרן ולהאדירה, בכדי שהריוח אשר תמצא החברה נוסף על קצבת 4% יתן בידי המנהיגים את היכולת, להשניא את פעולתם. אולם כמקרה "כל התחלות" קרה גם את המפעל הזה על פי הכלל, שאין אדם עומד על דברי תורה (ומילי דעלמא לטובת הישוב האנושי בכלל) אלא אם כן נכשל בהם וגם החברה הזאת נראו בה קלקולים שונים בראשית מעשיה וביחוד בבנין הבתים. ואולם האמת נתנה להאמר, כי לא ועד ההנהגה של החברה החדשה היה המתחיל במעשה, כי אם ראשי חברת יק"א, וקולר הקלקולים הראשונים תלו בהם. עוד לפני שנתים ימים טרם הוסד החברה, החליטו ראשי יק"א לבנות בוולנא דירות כוול לעניי ישראל. מנהיגי יק"א גם במקצוע זה אמרו להצליח את בני עמם לפי רוחם ולפי טעמם. את עבודת הבנינים הפקידו ביד אחד מחבריהם, שהוא איש מסובל באלפי אלפים, ורק שלבו רחוק מכל אָחיו, ובשעה שהוא פותח את לבו ואת כיסו, הוא מכוון רק לאלה שנראים לנו כאוהבים בשעת הנאתם. הנדבן הזה בנה כבר בתי דירה לפועלים בני עם הארץ וגם ליהודים בעיר הגדולה ווארשוי — עיר מולדתו — אולם מפני סבות שאין פה המקום לפורטן לא נמצאו יהודים דיורים לדירות אלה עד היום. אותו ראו ראשי יק"א למומחה במקצוע זה ובמקצועות אחרים, ויבקשוהו שיקבל הדבר עליו. מאליו מובן, כי איש כזה אינו האיש ההגון והמוכשר לחפץ זה; לאיש כזה השרה האהבה לדבר, וכן יחסר לו הרצון לרדת ממרומיו ולדעת את נפש העניי שבישראל. דבר זה ראינו לא אך ע"י מה שהשתדל להרחיק כל פועל וכל בעל-מלאכה יהודי מקרב הפועלים והבונים, בכדי לעשות נחת רוח לאצילי פולין, כי אם גם כעצם מעשה הבנינים. גם בעצם הבנינים יש שדורשים לנא, על דבר שהקים בנינים בעלי שש קומות; עליה כוול לעניי שהורגלו לירידה, לשבת במרתפים או בקומה התחתונה, קשה מאד, ומה גם כי הלכת מקום לבתי-דירה אלה רחבה מאד, והככר אשר מסביב היה לקנין ליק"א, ובכן היתה היכולת להרהר יב הבנינים ולא להגביהם. כאמור למעלה, אין הטענות האלה נוגעות

בחינא נחתמה ברית השלום כבר מטעם הקיסר. ואולם כמקדם עוד מרבים שם לשמוך דם, להחריב ערים, להצית אש בבתים ולשלול שלל. השלום נגמר בין הקיסר ובין ממשלות אירופא בכלל, אבל בפרטים יש עוד כמה ענינים הצריכים ביאור ופתרון. ועד שיתפשרו ביניהם מרבים לשים עוד דמי מלחמה בשלום, שהרי סוף סוף אין מלחמה בין חינא ובין מדינות אירופא. הדבר תלוי הרבה במצב הבריאות של ליי-הונג-טשאנג, אשר מסבת מחלתו בא עכוב בסדור תנאי השלום. אם יתגבר על מחלתו וישוב לאיתנו, או אפשר כי הכל על מקומו יבוא בשלום עד סוף ימי החורף, והקיץ יביא לנו עם נצני פרחים גם את גמר השלום, אשר לו יחכו באירופא ככליון עינים — יותר הרבה מאשר בחינא.

ברוסיא.

הצעירה שכחורות, אשר נוסדו ברוסיא לטובת היהודים ונתאשרו מטעם הממשלה, היא החברה האקציונית, שנוסדה בחדשים האחרונים לשנה שעברה, "לבנין בתי דירה בעד עניי ישראל" היושבים באותן מערי התחום המרוכזות באוכלוסין. החברה נוסדה בפטיב, ושם יושב הועד המרכזי. סך הכסף ליסוד החברה עולה לעת הלהמש מאות אלפים רובל; תכליתה — בנין בתי-דירות קטנות, בנות חדר אחד או שנים עם חדרי-הבשול; שכר הדירות יהיה כוול, עד גבול האפשרות לפי תכונת המקום. המשתתפים בקנין אקציות (חמש מאות רובל האקציה) מקבלים על עצמם, שבאם יהיה ריוח, לא יקבלו דיורידה יותר מן 4% לשנה, ומה שיעלה על הריוח הקצוב הזה יהא נכנס בקרן שתתאסף ותתקיים להרחבת פעולת החברה. אלה הם עיקרי תקנות החברה.

המתקנה על הליכות חיי היהודים היושבים או המתגוררים במושבותיהם בתוך התחום בהממלכה הגדולה בימי עשרים שנה האחרונות, הוא ימצא אצלם גם מין עמינירציה, המשונה מכל מיני העמינירציה הידועה לנו; משונה מן העמינירציה לארצות שמעבר לים, לאמריקה, לאפריקה (הדרומית) ולאסיה (ארץ ישראל ואסיה הקטנה), והעמינירציה המשונה הזאת היא — היציאה מן הכפרים והערים הקטנות אל הכרכים והערים הגדולות. החזיון הזה מוכרח ומונה בטבע המעשים בימי עשרים השנים האחרונות. על פי חקי מאי משנת 1882 נתקטנו ונצערו מקומות הישוב של היהודים עד לשליש ולרביעי, יען כי אסור ליהודי לשבת ישיבת קבע (ועד לפני ירחים אחדים גם ישיבת עראי) בכפרים ובכל מקומות הישוב מחוץ לעיבורה של עיר גם בתוך התחום. בשלש השנים האחרונות בטלו גם הפרנסות והעבודות הקשורות במסחר יין-דגן ושָׁכר, ונוספו רכבות משפחות אשר נהרו אל הערים הגדולות, לתור אחרי איזה מסחר וממכר או מלאכה ואומנות, להשביע איש איש את רעבון בני ביתו. אולם גם בערים הגדולות פגעה הקריוויס במסחר וחרושת המעשה את הנודדים האלה. גם הערים האלה לא תוכלנה לשאת את ההמונים הבאים לשבת בהן, כי אי אפשר להרחיב גם שם את שכונות היהודים מחוץ לעיבורה של עיר. תוצאות תנאי החיים האלה היו, כי עלה שכר הדירות עד למעלה ראש, ועניי ישראל נדחקים ונלחצים לשבת שבעה וגם עשרה בתי אבות בהדר אחד או שנים, ותהיינה שכונות היהודים האלה למקום זועה, אשר ממנו יצאו אידים רעים מלאים עפושים מזיקים להדורים בעצמם ומפיצים מחלות מתדבקות בכל הלקי העיר, לרעת עמנו ורעת האזרחים אשר בקרבם הם יושבים. האיש המתכוונן לארחות חייהם של

אין אני רוצה לדון ע"ד ההתבוללות במערב אירופא. אפשר ואפשר מאד כי נאמנים דברי הכותבים; ואולם רוצה אני להוכיח, שההתבוללות בארץ פולין היא אחרת לגמרי, ואין בה אותה הטראגיקה האיומה כלל.

ולהוכיח את הרבר הוה עלי להזכיר פה שני מאמרים שבאו עתה במכה"ע הפולנים. בההוספה החדשית האחרונה של מכה"ע השקפה שבועית" בא מאמר גדול ע"ד שאלת-היהודים, ובמכה"ע האמת" באו דברים אחדים על אדות מהות ההתבוללות העברית.

שני המאמרים האלה כתובים מנקודת-הראות הפולנית וביחוד במאמר הראשון דן הכותב על שאלת-היהודים מנקודת-הראות של התועלת הצבור הפולאני. ואם אמנם אין אנו מתפלאים על נקודת-הראות הזאת במאמר שבא במכה"ע האמת", אכן זר הדבר בעינינו מעט, אם גם איזה ד"ר מאקסימיליאן צעטערבוים כותב את מאמרו גם הוא מנקודת הראות הזאת.

פתרון שאלת היהודים — כותב ד"ר צעטערבוים — הוא דבר חשוב מאד לכל החברה (הפולאנית, כמוכן). היהודים הם חלק גדול של תושבי ערינו, מפלגת העירוניים שלנו, ובתור מפלגה כזאת יש להם תעורות ידועות, אשר במילואן תלויים כח-ההתפתחות הכללי של הארץ וכחה בנוגע לתנאי הצבור; ולכן היחס שהצבור היהודי מתיחס אל הארץ, הדרכים שהוא הולך בהם, מהות תעורת חייו, — כל אלה הם דברים שערכם גדול מאד לכל הצבור כולו, ולכן צריכים אנו להתעסק בכיורור השאלה הזאת באמונה."

ובקראנו את הדברים האלה כבר יודעים אנו לכתחלה, כי כותב המאמר נכון לדון בכל אופן את עם היהודים למיתה לטובת העם הפולאני וארצו.

ואמנם ההשקפה שהוא נותן לנו היא באמת חדשה. לפי דעתו: אם כי ידיעת שפת-פולין מתרחבת בין היהודים במדה גדולה כל כך, עד כי גם הציוניים אנוסים להשתמש בשפה זו כבואם להרחיב את רעיונם בין העם, — בכל זאת אין עוד תנאי-החיים בפולין מסוגלים לממיעת היהודים בתוך העם העיקרי. היהודים הם עפי" רוב בני המפלגה השלישית, שהיא בראה באירופא את הקולטורא המערבית, המצטיינת בחירות-המחשבה, בתורת מוסרה וברוח-הבקורת והחקירה, בעוד אשר בפולין מושלת הקולטורא של האצילים.

"הקולטורא הפולאנית עומדת עד היום הזה ביחוד תחת השפעת בעלי-האחוות והשקפותיהם על העולם."

"למפלגת העירוניים הנוצרים שלנו אין כל קולטורא מיוחדת ומקורית, קולטורא שתהא יוצאת ונובעת מקרבה ומצטיינת באותן התכונות, שבהן מצטיינת הקולטורא המערבית."

"בתוך תנאים כאלה קשה מאד להניח, כי היהודים, שהם מטבעם דימוקרטים ואוהבי בקורת, יכנסו אל העולם הלאומי והרוחני שלנו."

ואולם: "באותו רגע, שהקולטורא הפולאנית תקבל, לרגלי השפעתן של חרושת-המעשה המתפתחת והאורגניזאציה הצבורית החדשה, אותן התכונות והסגולות שנבראו על ידי המפלגה השלישית — דבר שבלי ספק בוא יבוא, — או יתחדש הצבור היהודי, זה הגוף הסכולסטי הנרקב עד חציו, ויקום לעבוד עבודה צבורית ורוחנית באופן נעלה, עבודה שתוסף בה ועצמה וברק לכל הצבור הפולאני כולו."

ובכן צריכים הם אפוא לברוא תנאי חיים חדשים כאלה, כי בלעדיהם לא יוכלו היהודים להתבולל עם הפולאנים, ויהודים המביאים תועלת וכבוד רב לארץ מולדתם, כמו נוסבוים, דיקשטיין ועוד, מעשים מאד.

אבל המתבוללים המעטים — לפי דברי ד"ר צעטערבוים — הנמצאים בפולין, האם הם אינם צפרי-הדרור המכשרים את בוא האביב ההוא? או אולי עומדים גם הם תחת השפעתם החזקה של האצילים? על השאלה הזאת מוצאים אנו תשובה נכונה במכה"ע האמת."

לראשי החברה שנוסדה בינתיים בארצנו; האנשים האלה קנו את הבתים מידי בעלי יק"א. וכדיעבד הכל טוב וישר, כי מלבד שהדירות הן בוול לפי ערך, התקינו שם גם תקנות טובות מאד להדירורים: בתי כביסה ובית מרחץ כללי, ועוד ענינים טובים כאלה, בכדי להרגיל את הדירורים לנקיות ושמירת-הבריאות, ועוד אומרים להכין שם בית גם לשיבת הילדים הקטנים, אשר הוריהם עוזבים אותם מדי לכתם כל היום לתור אחרי עבודה, וגם יכינו עניני משחק שונים להעסיק את הקטנים ולפתח את כחות שכלם. החסרונות הקטנים שבכנין הבתים האלה יוסרו מאליהם, והטובה הרבה אשר תצמח מהם להמוני העניים אין גם לשער עתה.

ובאמרנו, כי טובה גדולה צפונה בפעולת החברה להטבת המעמד המוסרי והגופני של המוני עמנו, אין כוונתנו כלל לתועלת בדרך ישרה בהחלט; כי למה נשנה בדמיונות? מוסדות כאלה כשהן נעשות על ידי הצבור ולא על ידי יחידים (כבעלי בתי חרושת המעשה לפועליהם ופקידיהם) מביאות תועלת רק בקרב אותה חברה ששם העניות הגדולה שוררת רק בין המעטים, אבל בקהלות ישראל שבתוך התחום מספר העניים המקבלים עולה עשרת מונים על מספר העשירים והבינוניים הנותנים, ואם גם יפתחו להחברה החדשה כל אוצרות יק"א, לא יספיקו גם הם למלא תעורתה לפי מדת הצורך. מלבד זאת יש לשום לב גם לזה, שמעונות כאלה ימצאו להם דירורים רק מקרב בעלי המלאכות המתפרנסים בדוחק או מקרב משרתי המסחר ממדרגה הפחותה, היינו, העניים שאין להם תקוה למצוא פרנסה הגונה, אבל הרוב הגדול של העניים הרוכלים והעוסקים במשא ומתן לא יאבו לשבת בדירות אלה, מפני טעם מספיק: על פי רוב זקוקים האנשים האלה ללוות כסף לצרכי השוק, לקנות סחורות, להכין חפצים למקח וממכר, או לקחת סחורה במחיר איוו עשורת רוי"כ בהקפה, ואנשים כאלה מסתירים את עינים מעיני רואים, לבל יורע כח האמונה בהם בין הסוחרים והמלוים, ועל כן הם נמנעים מכל טובת הנאה של צדקה בדרך פומבי, והדירורים שבבתים האלה הלא הם בעצמם מכרוזים על עצמם, כי משה ידם ועניים הם. אכן תועלת בתים כאלה גדולה מאד בבחינה אחרת לגמרי: בבחינת החינוך. אם בכל עיר מערי התחום הגדולות ימצאו מאה ומאתים בתי-אבות, שיתרגלו בחיי טהרה ונקיות וסדרים טובים, בהנהגת הבית וחינוך בניהם הקטנים. אז אין ערוך לההשפעה הטובה שיוכל המפעל הזה להשפיע על עניי העם בכלל בפנה זו, פנת הטהרה והנקיות ושמירת חקי הבריאות, ומהן תדיינה תוצאות גם לנועם המדות והתפתחות רגשי החן וחפיץ ההשתלמות בכל הדברים הנותנים את האדם לחן בעיני כל רואה. S.

במכתב-העתים.

בימים האחרונים נתעוררה במכה"ע שלנו שאלה ישנה בתמונה חדשה. לרגלי מאמרו של בנדיקטוס לעוויטא וגם לרגלי מקרים אחרים שקרו בעולם היהדות הגרמנית, נכתבו מאמרים אחדים ע"ד ההתבוללות ומהותה ותכונתה.

והנה כותבי-המאמרים לא התנפלו על המתבוללים, לא קראו להם בוגדים ומרשיעי-בירת, אלא הראו על הטראגיקה הנוראה המרגשת בחיי היהודים האלה. הם הראו על השפעתה הגדולה של הקולטורא המערבית על היהודים ועל התרוקנות הקולטורא העברית מתוכנה, שהן הן הסכות לחיזיון המעציב הזה.

— באספת חברת מפיצי השכלה, שהיתה בפטרבורג ביום האחרון לשנה שעברה, נבחרו לחברי הוועד ה' האלפערין, בארון דוד גינצבורג וה' טאנענבוים, אשר כלתה עתה עת בחירתם שנבחרו לפני שלש שנים — וחבר חדש ה' מ. ווינאווער. הבארון גינצבורג קרא באספה ההיא מאמר המוקדש לזכר ש. ד. לוצאטו, במלאת עתה מאה שנים להולדתו.

— בעיר יעלסאוועטגראד לא אשרה בחירת הרב טעמקין, מפני שנבחר לא מטעם כל העדה, כי אם מטעם יחידים.

— חברת המורים ביעקאטרינאפלאוו החליטה לבקש כי תנתן זכות הישיבה בכל מקומות המדינה למורים עבריים, העוסקים בפעל בעבודת-ההוראה. אומרים הם להשיג את הפעם בעזרת "חברת מפיצי השכלה".

— בקרוב יוחג יובלו של ד"ר ארוף שמיריל, רב בוויין ומורה בכי"ד לרבנים שם, ביום מלאת לו שמונים שנה.

— בשבוע שעבר מת ה' פרץ שווארץ בשנת השמנים ושלוש לידי חייו. הוא היה איש עשיר בחכמה ודעת, למרות היותו "לומד מעצמו", וסופר בעל כשרון גדול. הטובים והמפורסמים שבחיוונותיו הם: "Reb More Nachrendl", „Rabbi von Andrichau“.

— בהשתדלות הפרופסור קאטיליוני בטריעסט, יצאה קבוצת-מכתבים מאנשי שם אל המנחם ש. ד. לוצאטו, לזכר מלאת מאה שנה מיום הולדתו.

— בימים האלה חגג הרב עמנואל לעווין בפטרבורג את-חג יובלו במלאת לו שמונים שנה. הוא היה אחד מראשי המתעסקים ביסוד חברת מפיצי השכלה וישתדל הרבה במשך ימי חייו להרחבת הדעת בקרב בני ישראל. רבים השתתפו בחגיגה ויראו אותות כבוד ויקר להישיש הנכבד.

— באלגרי נהגים מנהג טוב, לחלק ביום ראש השנה לאורחים לחם ובשר לעניים, ובגדים וגעלים לתלמידיו בתי הספר. את היהודים מוציאים תמיד מן הכלל או מציעים לפניהם — בשר החזיר. למרות מצות הפירקט בלבתי הבדיל את-היהודים לרעה, אינם נותנים להם חלק כחלק עם יתר האורחים. הגוברג החדש זאנאר לוחם בכל יכלתו נגד האנטיסמיטיסמוס.

— הוועד מטעם האפיפיור הוציא בימים האלה רשימה חדשה לספרים האסורים מטעם האב הקדוש לבוא בקהל. בין הספרים האלה נמנו גם אותם הפרקים בספר "תהלים", שלא קבלו "קדושה", וכן כתבי ספינוצה והיינע. בתוך הרשימה נכנסו גם הספרים האלה: "חכמת החיים" של אַוודיוס, "הקומדיה האלהית" של דנטי, כתבי באלזאק, דארווין, קארטעויוס, יום, מונטגאצו, רענאן, סאוואנא-ראללא, סוועדינבורג, וואַלטייר, "דיקמרון" של בוקאציו, "שירי" בוראנג'ע, כתבי מיצקעוויטש, גיאורג סאנד, וויקטור הוגא, אלכסנדר דומא, "בקורת השכל הוך" של קאנט, כתבי לעסינג, החקירות ההיסטוריות של ראנקע, גרענאַרְאָויוס ועוד ספרים רבים ונכבדים מאד.

הכותב — שליח האמת' — אינו מתעמק ביחוד בשאלת היהודים; הוא דן רק על ההשפעה הגדולה שמשפיעים האצילים על חיי תושבי פולין עוד עתה, עד כי כלם מחקים אותם ואת מנהגיהם והליכותיהם, ורק בדרך-אנב וכלאחר-יד הוא משמיע דברים ברורים ונאמנים מאד, לאמר:

„כמדמני, שאין גם ארץ אחת בעולם מלבד ארצנו, אשר בה חוגגים היהודים את חג-הולדת הנוצרי, וקוראים לכהן קתולי לברך על סעודת-החג הזה, ומתאספים לתפלות אבל לבתי-תפלות של נוצרים. כל זאה עושים הם רק אצלנו. ואם נוציא מן הכלל את השנויים הקלים, נמצא, כי מנהגי יהודים משכילים עשירים או אמידים והשקפותיהם דומים אל השקפות הכלל ומנהגיו, וביחוד אל אלו של האצילים. לו אמרנו לבן-ארץ אחרת, כי ה'אֵינִים', ה'סֵטאניסלאוויס' וה'קאַרְאָליס' בני דת משה אשר אצלנו חוגגים ברב פאר את חג ההולדת שלהם ביום הקדוש להקדושים שבשמים נקראו — כי אז לא האמין לנו איש. הגה רואים אנחנו כי במשפחות יהודיות נשמר רק לעתים רחוקות העושר לדורות רבים בלי הפסק, כי עפ"י רוב כבר הן מאבד את עשרו של האב. הדבר הזה הוא בלי ספק תולדות התשוה הגולרת בנפשם לפתע פתאום לחיות לא לפי מצבם ולהרמות אל הרונמות החביבות על כל, למלא ע"י פורונם את התהום העמוקה המבדילה ביניהם ובין האצילים. ולא רק יהודים שהשכלתם הצבורית אינה אלא בבחינה שלילית, כי אם גם יהודים בעלי השכלה אמיתית וחיונית חוגרים שארית כחותיהם לעשות כזאת. אלה מתוך הפצם להועיל באמת להצבור, ואלה — שהם בלי"ם הרוב — מתוך היראה, שמא לא תהינה לחייהם תכונות חיי-האצילים, הלא הן אותן התכונות שהאצילים האמתים שומרים אותן רק פיהם, ומשתדלים להתחכם לצרכי צבור שונים כאצילים היודעים מה מצבם דורש מהם. כביתם ובחרם הם שרים בקול קטן שירות דיסדינטייות, דימוקראטיות וגם רדיקאלייות, ואולם בפרהסיא הם מתאמצים לרקד לפי מנגינת האצילים. הגה חוזרים ומספרים לנו תמיד את האגדה, שהיהודים תומכים בספרות הליבראליים, אבל התבוננו נא אל תבות-ספריהם, אל חררי-עבודותיהם, אל שלחנות טרקליניהם; שם תמצאו עפ"י רוב ספרים כתובים ברוח אמונה, ספורים מחיי-אצילים, מכה"ע מוקדשים "למשפחות קתוליות" וגם... מכה"ע אנטישמיים. במשך השנים התפתחה אצלם ע"י הכחירה הטבעית שבאה לרגלי מלחמתם בעד חייהם, תכונה שרארווין קורא לה בשם מימי קר, היא התכונה להרמות אל הסביבה.

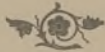
זאת היא ההתבוללות בפולין כהיתה. אין פה מלחמת הקולטורות, אלא, פשוט, חיקוי של קופים — ובחזיון כזה אין אנו רואים טראגיקא אף כל-שהיא.

G.

מאורעות ומעשים.

== ראש המיניסטרוים ברומניה קארפ, בהיותו זה לא כביר בווינא, נשאל מואט סופר ככ"ע ג. פ., אם אמת בפי השמועה כי בית-הנאמנים ברומניה יעסוק בשאלת היהודים. קארפ השיב לו כי אמנם יעסוק בית-הנאמנים בשאלה זו, אבל לא בתור שאלת הלאום, כי אם בתור שאלת הדת. המיניסטער אַרְיאָן עוסק עתה בעריכת חוק בעד כל בעלי הרתות השונות, מלבד הרת השלטת. מספר היהודים ברומניה עולה בערך לרביעית המיליון, והם רוב מנינם של בעלי הרתות השונות. ע"פ החוק החדש ינתן חפש בלי-מצרים לדת-ישראל וגם תהי הרתות היהודים לכוונן בתי-ספר לעצמם, והם יעמדו תחת השגחת הממשלה. גם תקבע השגחה מטעם הממשלה על מוסרי הצדקה של היהודים. כל אחד מבני הרתות השונות יהיה מחויב להלוות אל איוו אגודה דתית ולשלם לקופתה מס ידוע. באופן זה תעמוד גם דת-ישראל על יסודות מוצקים. יודע אני היטב, כי מצב ישראל ברומניה לא טוב, אבל דעת הקהל ומצב הענינים במדינה לא יתנו לנו האפשרות לתת להם עתה שווי-זכויות. בשנת 1881, כאשר היה המו"מ בבית-הנאמנים ע"ד הברית הברלינית, אז אמנם היתה שעת הכושר לתת ליהודים שווי-זכויות, ואולם בראמיאנו לא מצא או עוד בנפשו לעשות את הדבר הזה. אז נשמעה רק דעה אחת לטובת שווי הזכויות של היהודים, והרעה הוואת היתה — שלי.

אַרְנולד באַקלין.

מבית מועד לכל חי אני שב, מחלקת השרה אשר לעדת האוונגליים פה, אשר שם קברו לפני שעה אחת את ארנולד באַקלין. הכהן האוונגלי לעסינג עשה לו את המספד על פני הקבר הפתוח, ויפתח בדברי הכתוב: „ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם ננבורות שמונים שנה, ורהבם עמל". וזי הפרחים אשר לא יספרו מרוב הושמו על פני הארון ואחרי כן על פני הקבר ובתוך המקדש הקטן. הקור הולך הלך וחוק, שעת הערב הגיעה, העדה הגדולה עובת בלב מוגרש את חצר המות, והקולות עולים בלולים, איטלֶיִת ואשכנזית יחדו. איש אחד ממודעי, וגם הוא ציר אמן, מדבר אלי ואומר: „מימות רובנס לא קם איש כזה“.

ולא רק בנוגע לרוחו הכביר ולדמיונותיו אשר אין להם סוף ולקול השירה הנשמעת מתוך צבעיו על פני הכד, כי אם גם בנוגע לרבויו הציורים והתמנות והפנטסיות והפורטריטים (פורטריטי-עצמו המהוללים) וציוורי-השרה אין דומה לו. משתאה ומשתומם יעמוד

הרכים והענוגים המשמשים בערבוביא עם הצבעים היותר בהירים וכולטים, כי אם נתן את משפט הבכורה לאותם הצבעים הבהירים והכולטים, וישפוך תמיד על תמונתו שפעת אור נהדר ומלא צבעים, אשר למראהו יתעוררו בקרבנו כל חושינו הנרמזים ועינינו לא תשבענה מראות. כאור שבעת ימי בראשית יהל האור לעינינו, ונפלא הדבר כי שפע האור והצבעים לא ישרוט בעצמי עינינו; הציר הגדול ידע תמיד לרכך את הרושם ע"י הנוון הכללי והעיקרי, אשר היה נתון לציוריו. בנידון זה היתה נודעת לו חבה יתרה אל צבע התכלת, אשר נתן על הרוב לשמים הרחבים, המשתרעים על פני תמונתו. ולא רק ביחס אל הטבע המת עבר באקלין את חקיו ונבולותיו, כי אם גם ביחס אל הטבע החי. במקומות, אשר הוא מראה לנו את האדם, אנתנו רואים אותו על הרוב לא במראהו ובמצבו הרגיל; ילדו המשחקים על הדשא ביום אביב בהיר, ערומים הם וזכים כמלאכי אלהים, ובני-אדם שלו מעלים על זכרוננו את האדם בנן העדן. הנה לפנינו היכל נעוב על אי שמש, ובתוכו אשה בודדת עמוית צעיף אכל שחור; הנה נייר לבוש בנדים לבנים מתקרב על אני שיט אל חוף בית קברות שכוח מני רגל. ומה נפלא כשרונו בקומו לתאר בתמונת אליגוריות את "השירה", את "מלאכת המחשבת" וכיוצא בזה! מה מפליא הוא לנסוך רוח אלהים על האנשים הקדושים בהמסורת הנוצרית! אך עוד יותר חביב היה עליו עולם האגדה והדמיון, ורוב ציוריו מלאים אלילים ושעירים, אשר מוצאם מימי היונים הקדמונים. הסירינות, הנימפות והספירים, הקנטורין, הניריאות והטריטונים, — אלה הם "גבוריו" החביבים, או יותר נכון, ילדי שעשועיו. וגם פה הוא נראה לעינינו לא בתור חוקר קדמוניות ומחויק במסורת, כי אם בתור חוזה בעל המיון נפלא. הוא לקח את החומר לתמונתו מארכיון של היונים, ואולם רוח חדשה נפח בו וחיים חדשים נתן לו. כאשר נתבונן אל השעירים המוזרים האלה, נחשוב, כי הם חיים וקיימים באמת. בראותנו פעם את תנועותיהם, את שחקם, את הוללותם המלאה שאון ופעם את מנוחתם המלאה שלות השקט ונחת עולמים, — אז עולים על זכרוננו: המית הים והמון גליו, אשר המה, השעירים, רוהצים במימיו או סערת היער ויללתו, שהמה נחתים בין ענפיו — ודמית ההשקט השוררת בתוכם ביום בהיר בשחקים. זה הוא הכח הגדול המחיה את המת והנותן נשמה ביצירת הדמיון. הסביבה, הצמחים, מראה השמים, — כל אלה מקבילים כל כך אל השעירים המרקרים בציוריו. של באקלין, עד כי כמעט נוטים אנחנו להאמין, כי במקומות כמו אלה צריכים באמת לחיות יצורים מוזרים כאלה שלפנינו וכי שם לא יוכלו לחיות ברואים אחרים. גדול היה כשרונו של הציר לברוא בדמיונו תמונות מוזרות ובלתי שכיחות, תמונות לקוחות מעולם הדמיון הלוהט, ולתת להן מראה מציאות קימת, אשר זמן רב אחרי ראותנו אותן על פני הבר, אין אנחנו יכולים להשתחרר מן הרושם, שהן עושות על נפשנו.

חוזה חיונות היה ארנולד באקלין, חולם חלומות נהדרים ונפלאים, אשר גדול היה כחו לקחת את לב רואי תמונתו ולהרימם לעולם מלא הוד וזהר וקסמים נעלמים.

ועתה מת בעל החלומות הזה; ואולם לאנשים כמוהו אין מות ואין כליון. במה נחשב חלק התמותה שבהם לעומת חלק אל-מות שהם משאירים אחריהם לדורי דורות?

פלוריאצ'יא.

S. H—g.

המתבונן לפני הציורים ההם וישאל: האמנם איש אחד יצר את כל אלה? האמנם רוח איש אחד אָצַר את כל העושר הרב, את כל היופי הנשגב, את כל ההוד הנורא הזה? האם לא בעזרת איזה כח נסתר, כח כשפים, העלה האיש מעולם נעלם את כל התמונות המאירות האלה המצודרות נפשות? — כן, כח כשפים היה כח; "גאון" היה — במקום שיחסרו לנו דברים להביע בהם את כל אשר נגיש למראה מלאכת איש יוצא מן הכלל, הרי אנו פושרים את עצמנו במלת "גאון". ואולם באקלין היה "גאון" במובן היותר נשגב של המלה הזאת.

ותולדות ימי חייו אינן יוצאות מן הכלל. נער היה בעיר מולדתו בביליה (נולד בשנת 1827), ואבותיו לא חפצו כי יהיה הנער לצייר. אחרי מלחמות רבות בנפשו ובכל סביביו, בא סוף סוף למטרתו. ואולם עשירות שנים עברו עליו, והוא היה מוזר לכל ואיש לא הודה בו. כי עוב הציר את כל חקות המסורה, השלמת בעולם מלאכת המחשבה ובעולם האמונות והדעות, ויבחר לו את דרכו הוא. ויהי לו סנון מיוחד אשר כמעט לא היה לו כל יחס וקשר עם כל מה שלמד מפי רבותיו. אכן מעט מעט החלו אחרים להתבונן יותר ויותר אל "הזרות" שבו, ופתאם — ויהי באקלין לאשר הוא, ויהי לראש וראשון, ותרע כל הארץ כי יחיד הוא ואין עוד כמוהו, אבל במה היה כחו גדול?

אפשר הוא לענות על השאלה הזאת: במקוריותו הגדולה. אנחנו הסכנו כל כך לראות בכל מקום ובכל דבר את פרי החיקוי והמסורת, את לחץ החקים המקובלים והשקרים המוסכמים, עד כי חופש המחשבה והדמיון, כשהוא לעצמו, מבלי שים לב לאופן התנלותו, כבר מעורר בקרבנו רגשות נעימים ומניע את מיתרי לבנו; ומה גם מקוריותו של איש כבאקלין, אשר נראתה לעינינו ביפי זוהר נפלא, בברק מרהיב עינים, אשר כמוה לא היתה עוד.

אבל למען הבין את סבת מקוריותו זאת, עלינו לשום לב אל השקפותיו המיוחדות על הטבע ביחסו למלאכת המחשבת. הוא לא חשב, כמחשבת רבים ואחרים, כי זוטבע ומלאכת המחשבת הם דבר אחד. מלאכת המחשבת היתה, לפי דעתו, דבר שלם בפני עצמו, כר נרחב ונבדל, אשר עליו יוכל המיון החרש לעוף כאות נפשו, באין יראה ופקפוק לעבור את חקי הטבע שהוא משפע ממנו. ולכן לא צייר באקלין מעולם את מראה עיניו, כי אם את הלך נפשו. הוא לא חקה את הטבע, כי אם הביע בשפתו המיוחדת את הרושם אשר הטבע היה עושה על נפשו. ונפשו היתה נוחה להודיעו ומוכשרה לאצור את הרשמים באופן נעלה מאד. שעות תמימות היה יכול לשבת ולהתבונן אל מחוות הטבע. ולא רק למראותיו הגדולים והנהדרים שם את לבו, כי אם גם לכל דבר קטן, לכל חלק הרק מן הרק — ואחרי כן היה מצייר על פי הזכרון. הוא ידע לצייר ע"פ כח זכרוננו הנפלא את עלי העצים השונים עם גורתם רבת-התבניות ועם צבעם רב-הגוונים, את שכבת הענפים והדליות הסבוכה, את מראה פני הארמה עם עמקיה ורכסיה, את האבנים השונות למיניהן לפי כל מראהן וצרכיהן; ואולם לעולם לא חבר את כל אלה לפוטוגרפיה נאמנה של הטבע, מעולם לא היה עבד נרצע לו כהאימפרסיוניסטים, למשל, אשר חשב אותם לתלמידים חרוצים, אבל לא לחכמי חרשים בעלי דמיון ומחשבה חפשית. הוא הטביע תמיד על ציוריו את חותם מעוף הדמיון; התרחק מן החיקוי הגמור לא רק ביחס אל קוי הציור ושרטוטיו, כי אם גם ביחס לצבעיו. נפשו לא מצאה נחת בצבעים

הַיְהוּדִי הַנְּצָחִי בְּאַגְדָּה וּבַפּוֹאֵיזְיָה.

פתיחה.

בתוך כל יצירי הרמיון שהעסיקו את רוח בני האדם בימי הבינים, אין אף אחד אשר ירגיזנו ויבהילנו, ויעורר בקרבנו שפעת רגשות יגון וצער, חמלה ורחמים איך-קץ כִּי-יהודי הנצחי. כאשר נשנה לנגדנו את דמות המפלצת הנורדת בלי חשך יומם וילילה ולא תמצא מנוח, המבקשת את הדבר אשר יתר כל בני האדם יודעו לזכרו — את המות — ולא חשיננו, המנסה לפרק בעצמה מעליה את סבל החיים האיום, שהוא הולך הלוך והכביד, הלוך והעיק עליה מדור לדור ומיובל ליובל, וידה תקצר מבצע את זממה, — אז ירגז לבנו, לבי-האדם, בקרבנו, ובחרדה ננסה לנרש מלפנינו את צלם-הבלהות הזה. אולם אם יהודי אתה, אם אותה ההיסטוריה הכתובה באש ודם — שלך היא, אם גם אתה עורך מורדף עד עתה בלי-חשך ושמש מנאץ — אז דמות המפלצת הזאת לא תרף עוד ממך. אחר־כך תתהלך כצל, לעיניך תראה מתוך כל שורה שבדברי-הימים ומתוך כל עמוד שבכתבי-העתים, לנגדך תרקד מעל פני במת-החיווין... ובלי-הרף תצלינה אוניך לקול המלים האיומות: מזה והלאה, מזה והלאה, מזה והלאה! היהודי הנצחי הוא יציר ימי הבינים לכל פרטיו. רק עתות המחשפים והבערות, הבלהות והמצוקות, עתות תמרות העשן ונחלי הדם יכלו לברוא את צלם-המפלצת הזה. לא מתוך קורי הרמיון נארגה תמונת היהודי הנצחי ולא אמונת הכלי השוא וההווה עצובה — התמונה נעשתה בדמותו ובצלמו של צלם-בלהות חי וקיים, הוא עם היהודים.

זה כאלף ותשע מאות שנים נודד — לפי דברי אנדת ימי הבינים — היהודי הנצחי אהשורש בעולם.

מוחו של האדם מזרעו לזכר כל החליפות והתמורות אשר עברו על כל היקום במשך הזמן הכביר הזה. דורות אחרי דורות חיו, הרגישו, התענו, או התענו, רעצו או נרעצו, ובא הנל הגדול ויסחוף אותם — ונסחפו; עמים גדולים ועצומים נתנו חתיתם בארץ, ואחרי כן באה חתית עליהם — ונכחדו; החיים המתנלמים ביצור בודד או בצבור שלם מתגוששים, נאבקים ונלחמים בחיים אחרים, מתוגעים ומתדלדלים והולכים לנוח מעמלם הקשה; הכל צומח ונובל, נוצץ וככה, נולד וגוע; איזה כח אכזרי מכריח את החיים לבוא לידי התנלות, להקאות רנע קטן על פני הבמה הגדולה ולשוב ולחלוף כענן בקר, ואת כל כליון התמיד הזה, את כל דבר המות שאינו-פוסק הזה, אנוס אחשורש זה לראות בעיניו עד אחרית הימים, והוא בעצמו, עד כמה שלא ישתוקק ולא יתאוה למצוא מנוח בחיק המות, והוא נכצר ורחוק ממנו.

בשל-מה ננוד עליו הענש האכזרי הזה ובשל-מה שנה עליו הטבע את סדריו? על זה עונה לנו האגדה הנוצרית, אשר היא הרתה וילדה את היהודי הנצחי ואת גורלו האיום, כדברים האלה: בשעה שהלך ישוע שחוח תחת משא הצלב הכבד אל מקום צליבתו אשר בנגלותא, והוא עיף וכושל וישאל את נפשו לשבת ולנוח רנע אחד לפני בית איש יהודי ושמו אחשורש, ואולם היהודי התאכזר לו ויגרשהו מלפני פתח ביתו וידבר אליו דברי בוז ונאצה, ויצוהו ללכת אל המקום אשר נועד לו. אז העיף בו ישוע את עיניו ויאמר אליו: אָנִי אֶעֱמַד וְאָנֹכִי, וְאַלְמָּה אֶתָּה הַלֹּךְ תֵּלֵךְ! והדברים האלה באו עליו. ככבלי ברזל נצמד האיש אל החיים, ואין לאל ידו להשתחרר מהם. חיה יחיה וינוד על פני תבל עד אחרית הימים, עד בוא יום אדני הגדול והנורא לשפוט את כל אשר נשמה באפו. — אלה הם דברי האגדה הנפלאה הזאת, והיא עורה שגורה בפי מרבית עמי הנוצרים עד היום הזה,

איך נוצרה האגדה הזאת, אשר אין לה אף רמז כל-שהוא בכל כתבי האוונגליון ואשר הסופרים הקדמונים לא ידעו ממנה דבר? על דבר זה עונה לנו האגדה בעצמה באמרה — בכל מקום שאנחנו מוצאים אותה בכתובים — כי כל עיקר מציאותו של היהודי הנצחי אינו בא אלא לשמש "לעדות חיה וברורה", כי כל דברי הברית החדשה נאמנו מאד ואין להרהר אחריהם. ובעת אשר שמע היהודי הנצחי הגיע בפעם הראשונה עד לאי-רופא, היתה יעדו חיה וברורה כזאת נחוצה באמת עד מאד. מאמצע המאה האחת עשרה והלאה, אומר גיבוייר*, אנחנו שומעים דברי וכוחים רבים בעניני האמונה שהיו בין יהודים ונוצרים, ושבהם מתחו האחרונים בקרת עזה ונמצאה על עיקרי-אמונה שונים, כמו למשל על עיקר השילוש וסעודת הערב. באותה העת יצאה שורה ארוכה של כתבים המנינים על האמונה הנוצרית לא רק מפני טענותיהם של היהודים אלא גם מפני אותן של הפרצינים; כנגד נשיות כאלה היה מן הצורך לחזק את המסורה במופתים חדשים — ובכן נוצר העד החי בדמות היהודי הנצחי, אשר עין בעין ראה את המעשים המספרים בכתבי הבשורה — ומי יעזו להביא את עדותו? וביצירתו של היהודי הנצחי לא היה לו להרמיון להתקשות ביותר ולברא אותו יש מאין, אחרי אשר דוגמתו — עם היהודים כלו — היתה קיימת בעולם המציאות. מעשה הרמיון היה, רק להפשיט את כל השרטוטים המסמנים את תכונת עם היהודים בכלל, את כל המאורעות שעברו עליו, את כל הנדודים אשר הוא נודד זה מאות שנים בעולם מבלי מצוא מנוח, וליחס את כל אלה לאדם פרטי — ותמונת היהודי הנצחי יצאה משוכללת כל צרכה.

הַאֲגָדָה וְהַשְּׁתַלְשֻׁלָּה.

א.

הטפוס היותר-קדמוני של היהודי הנצחי, מוצאו מארצות הקדם — מארמניה. בספר "פֶּלְזֶרס הִיסְטוֹרִיאָרִים", הכולל את כל קורות העתים מבריאת העולם ועד שנת 1235, שחבר אחד הנוצרים אשר בס' טֶאָלְבֶּנס באני-גליה, רוֹנֶר וְנֶדְוָאָר, יספר בתוך יתר המאורעות שאירעו בשנת 1228 כדברים האלה: איש ארמני, הנמון גדול, יצא למסעיו לבקר את כל המקומות הקדושים אשר בארץ, ויבוא עד ארץ אנגליה לראות את עצמות הקדושים ואת המקומות הנערצים אשר בה, ויבא עמו מכתבי-מליצה כתובים ביד האפפיור אל החסידים וראשי הכהנים אשר בממלכה. ובנואו לס' טֶאָלְבֶּנס ויקבלהו ראש בית הנוצרים וכל היושבים בבית הנוצרים בכבוד גדול; ובימים אשר ישב ההגמון הגדול בבית-הנוצרים שם את לבו לחקור ולדרוש ולשאל את פי ראש בית-הנוצרים על דבר כל מנהגי האמונה ונימוסי הדת אשר באנגליה, ותחת הדברים האלה ספר להם גם הוא את דבר כל המנהגים והנימוסים אשר בארצו. ויהי בדברם אליו, וישאלוהו גם על דבר האיש יוסף הידוע, אשר עליו הרבו לדבר בקרב העם ואשר אמרו עליו כי הוא ראה בעיניו את ענוי אדוננו, ובפיו דבר אליו, והוא עודו חי עד היום הזה, להיות לאות כי תורת הנוצרים נאמנה. ויהי כאשר הקרו ודרשו אותו אם ראה או שמע על אדותיו דבר, ויספר להם ההגמון הגדול את כל הדברים לכל דקדוקיהם; ואחד הפרשים אשר היה מבני לויתו של ההגמון הגדול, היה להם למליץ, ויען האיש הזה אותם צרפתית כדברים האלה: אֲדוֹנִי יוֹדֵעַ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה הַיֵּשֶׁב; כִּי זֶה רַק יָמִים אֲהָרִים יֵצֵא לְדַרְכּוֹ אֲכַל אֶתוֹ יוֹסֵף לָחֵם עַל שְׁלַחְנוֹ. ויהי כאשר הוסיפו לשאל ולחקור אותו על כל הדברים אשר היו בין המשיח ובין האיש יוסף, ויען אותם לאמר: כאשר הוציאו היהודים את הנוצרי

*) Neubauer: Die Sage vom Ewigen Juden p. 6,

אשר באו כמגע קרוב עם היהודים ועין בעין ראו את נדודיהם מגוי אל גוי, את צרותיהם האיומות, וכיחוד את "נצחיותם" — את סגולתם הנפלאה להתקיים למרות כל הרדיפות האכזריות שנירדפו בלי הרף זה עדן ועדיין.

ב.

דבר נפלא אנחנו רואים בכל יצורי הדמיון ונבורי האגדה, כי מיד בהודע דבר מציאותם בקרב החיים, אינם יכולים עוד להשאיר בעולם הדמיון, אלא עליהם להתלבש עור ובשר ולהגלות בארץ כאחד האדם. כמקרה הזה קרה גם את היהודי הנצחי. בני האדם לא יכלו להסתפק ביהודי הנצחי המפשט אשר באגדה; צריכים היו לראות אותו בעיני בשר, והוא, אף על פי שאחר מעט, לא נמנע סוף סוף מלהגלות. בשנת 1542 נגלה פתאום היהודי הנצחי בכבודו ובעצמו — בהאמבורג. את כל פרטי דבר ההתגלות הזאת אנחנו מוצאים בספר-עם אשכנזי קטן, שיצא לאור בלידן בשנת 1602, ונקרא: "ספור קטן על דבר יהודי ירושלמי ושמו אחשוורש, שהיה בזמן צליבת הנוצרי וישתתף עם הצועקים כי יצליבו את הנוצרי ועם המבקשים על פֶּרְנָפֶס".* וזה תכן הספר המוזר הזה: הרוק־טור לתורת כתב-יד קדש פוילום איש אֵיטְצֵן, שהיה הנמון כמדינת שלוויג, ספר פעמים חדרות באוני תלמידי חכמים, שבתוכם היה גם מחבר הספר כריזוסטומוס דודוליאוס, כדברים האלה: בשונו פעם אחת בימי נעוריו בחרף שנת 1542 מעיר ויטנברג, שישם שמע בלמודים, לעיר המבורג, לראות את פני הוריו, ראה ביום השבת הראשון בבית-התפלה בשעת הדרשה, והנה איש רם הקומה, אשר שערותיו ירדו למטה מכתפיו, עומד יתף לפני העמוד ומקשיב לדברי הדרשה בכונה עצומה, עד כי מדי שמעו את שם המושיע יוצא מפי הדרוש, היה משתחוה אפים ארצה, מכה על לבו, ונאנח מרה. למרות הקור החזק לא היה לו כל מלבוש מלבד מכנסים, אשר בתי שוקיהם היו קרועים, וכן בנד שהגיע רק עד ברכיו ואדרת ארוכה עד קרסוליו. שנותיו היו כחמשים. אכן קומתו הגבוהה ומלבושיו ותנועותיו עוררו תמהון בלב הרואה, ולכן נתן פולום איש אֵיטְצֵן אל לבו לחקור ולדרוש עליו למען דעת מי הוא ומה משפטו. אז הודיעו לו כי האיש הזה מתנורר זה שבועות אחדים בהמבורג, והוא אומר כי איש יהודי הוא מילידי ירושלים, ושמו אחשוורש, ומעשהו מעשה רצען, וכי היה בירושלים עוד בזמן מעשה הצליבה, ומאו עודו בחיים. לצאת את דבריו הוא מספר מאורעות הרבה שאירעו להנוצרי מאותו שעה שתפשוהו ויביאוהו לפני פילטוס ועד שהוקיעוהו, והדברים דברים נכבדים אשר גם סופרי דברי הימים וגם בעלי האוונגליון אינם יודעים אותם. כיוצא בזה הוא מספר דברים רבים ומקרים שונים ותמורות רבות אשר היו בכל המדינות במשך שנות מאות אחרי ענויי הנוצרי בארץ הקדם, וכן על דבר השליחים ועלילותיהם וענוויהם. הדברים האלה הפליאו עוד יותר את פולום איש אֵיטְצֵן ויבקש לו פתחוקפה לדבר עם איש הפלאות הזה פה אל פה, וגם הצליח, ואז ספר לו היהודי בפרוורט, כי הוא ישב בירושלים בימי הנוצרי וכי התמרמר תמיד אל הנוצרי, שהיה מוחזק בעיניו לכופר ולמדיח, אחרי אשר לא ידע אחרת ואחרי אשר גם הכהנים ותופשי התורה, אשר למשמעתם סר, לא למדוהו אחרת, ועל כן התאמץ תמיד ככל מאודו לעשות את כל אשר יוכל לעשות למען השמיד את המסית והמדיח, וכאשר עלתה בידו סוף סוף ביחד עם יהודים אחרים להביא את הדבר לידי כך שיהא הנוצרי נדון למיתה, מהר אל ביתו, ויבשר את הדבר לבני משפחתו, למען יראו

מבית-המשפט, אחרי חקור אותו פילטוס, ויעבירוהו את השער, ושם עומד קרטיפילוס שומר הסף, ויכהו זה על ערפו ויאמר אליו בלעג: "לך מהרה, ישוע, למה תתמהמה?" אז נתן בו הנוצרי את עינו ויאמר: "הנה אנכי הולך, ואולם אתה תחכה עד שובי", או בלשון כותב האוונגליון לאמר: "בן האדם הולך לו, ואולם עליך לחכות לתשובתי". ובכן הוא מחכה עוד כדבר אדוננו. והוא או כבן שלשים שנה; ואולם כפעם בפעם כאשר הוא מניע לשנת המאה הוא שב לתקופת-החיים אשר עמר בה למועד ענויי אדוננו. אפס אחרי היות הצליבה והאמונה הקתולית הלכה הלך והתפשט בארץ, אז המיר קרטיפילוס את דתו, כדבר ענניה, אשר טבל גם את השליח פולוס, והיה לנוצרי ונקרא שמו יוסף. ויוסף מתנורר לרוב באהת משתי מדינות ארמניה וגם בשאר ארצות הקדם, והוא מתהלך עם ההגמונים וראשי הכהנים כאיש קדוש גם במעשיו וגם בדבריו. רק מעט ידבר, או לא ידבר דבר, ורק אם ישאלהו אחד ההגמונים דבר, אז ידבר ואז יספר עלילות ימי קדם ואת כל פקשת דבר הצליבה ודבר שוב המשיח לתחיה ודבר האנשים אשר בעיניהם ראו את כל אלה ואשר באו לעיר הקדש ויגלו לעיני רבים מן העם. וגם ידבר את דבריו על אדות תורת הסימבול לזם אשר להשליחים ואת דברי הריבות על אדותיו ואת דברי תוכחות השליחים. ואת כל זה הוא עושה ומדבר באמת ובתמים ובלי צחוק וקלות-ראש ובלי כל שמץ מרי ונאצה, כי אם כאיש אשר יראת אלהים בו והוא מתמוגג בדמעות מפחד הנוצרי ביום שובו לשפוט תבל באש, ולבו חרד פן יקצף עליו אדוננו ביום הדין האחרון הזה, על דבר אשר הלעיב בו בלכתו להענות וימריצהו ליסדהו מוסר-צדק. אנשים רבים באים אליו ממרחקי ארץ להתענג על מראהו ועל דבריו. כל אשכר אשר יקריבו לו ישיב אחרו, כי מסתפק הוא במאכלים ובמלבושים פשוטים; ותקותו תעוררהו כי עונו יקפר, יען אשר חטא בלי דעת, והאלהים הלא אמר: "אָבִי, קַלֵּחַ לְהֵם, כִּי אֵינֶם יוֹדְעִים אֶת אֲשֶׁר הֵם עוֹשִׂים".

את כל הדברים האלה, בשנויים מעטים, אנחנו מוצאים גם בספר "פרוניקא מאיורצ" אשר חבר נזיר אחד מנזירי סֵט אלבנס, הוא מתתיהו איש פארו. לפי דבריו באו בשנת 1252 לסֵט אלבנס ארמנים אחדים שנית, ובתוכם גם אחי ההגמון הגדול, אשר בין כה וכה מת, והם הבטיחו "שירועים הם ברור, כי יוסף קרטיפילוס, אשר ראה בצליבתו של הנוצרי, ערדנו חי כקדם. המאורע הזה הוא אחד מפלאי העולם, והוא מופת חותך לאמתת האמונה הנוצרית". על דבר מסעו של ההגמון הארמני וספורו נמצא, מלבד המקורות האנגלים, עוד מקור אחר, והוא ספר דברי ימי פלנדריה, אשר כתב כחרוזים פיליפוס מופקס, ההגמון הגדול איש טוריני. אולם הוא לא יקרא בשם את "הנצחי", ובכלל הוא מוסר את המאורע הזה באופן אחר: "בשעה שהוציאו היהודים את האלהים למיתה, אמר אליהם האיש ההיא: חכו נא והלכתי גם אנכי עמכם לראות בצליבתו של משיח השקר, אז נתן בו אלהי האמת את עינו ויאמר: "הם לא יוכלו לחכות לך, אבל ידע תדע כי אתה תחכה לבאיי, והוא עוד מחכה, כי לא מת. כפעם בפעם ככלות מאה שנה ישוב לנעוריו. אומרים כי אחד מנביאי האמת ענניה טבל אותו; ובכן הוא מחכה למען ירצה את עונו, ולא יוכל למות עד בוא יום הדין." — וזהי הנוסחא של האגדה בצורתה הראשונה, הארמנית המזרחית. פה אין לנו עדיין דין-דברים עם "היהודי הנצחי", עם אותו ההלך האמלל, הנודר בלי-חשך מארץ אל ארץ וסובל ענויים גוראים על בלי יכלתו לנוע ולנוח ככל יתר היצורים — ורק מוצאים אנחנו לפנינו איש שוקט ושלו אשר תכונתו היא תכונת נפש נפעלת ולא פועלת ואשר איננו עושה דבר בלתי אם "מחכה". נצחי מן המין הראשון, וכיחוד יהודי נצחי, היה יכול להיות נברא רק בדמיונם של עמי אירופא.

* "Kurze Erzählung von einem Juden aus Jerusalem mit Namen „Ahasverus“ welcher bei der Kreuzigung Christi selbst persönlich gewesen, auch das Crucifige über Christum hat helfen schreien und um Barnubam bitten“.

שבעת אלפים שנה בטרם היינו אנחנו!...
 וואלטייר, בספר המלים הפילוסופי שלו, ישאל בצחוק-התולים:
 אך האם ידע משה את הכתב? האם נודעה כבר מלאכת הכתיבה בימיו?...
 וחכמים רבים אחרי הלץ היהיר הזה, אשר היו כמאה שנים אחריו,
 לא ידעו גם הם כי לא רק בימי משה, כי אם גם שנים רבות מאד לפני
 אברהם — כן, לפני אברהם! — לא רק שנודעה מלאכת הכתיבה, כי
 אם גם נמצא האדם במצב קולטורא גבוהה מאד לפי-ערך.
 ימי אברהם? האמנם לא בהתולים יאמר "ימי אברהם" כאלו היו
 הימים האלה באמת תקופה היסטורית?.. האם יש יסוד היסטורי לאגדות
 העתיקות האלה?

כמעט כל-ספרי כותבי ההיסטוריה במאה הי"ט הושבים את ימי
 אברהם" כתקופה אשר לא היתה ולא נבראה, כי אם משל היא.
 ואולם לא רק ימי אברהם" הם תקופה היסטורית, כי אם גם
 שלשת אלפים שנה לפני אברהם.

כשהייתי ילד אהבתי לשמוע או לקרוא את ספור תולדות אברהם.
 ועוד כעשרים שנה אחרי כן נעים היה לי לקרוא את הספורים האלה.
 ראה ראיתי בהם לא רק ספור ילדות עמנו, כי אם גם ספור ילדות
 האדם על פני האדמה.

אבל עתה עלי לשנות את דעתי. אמנם ימי אברהם הם ילדות
 עמנו, ואולם לא ילדות האדם, אחרי אשר כבר כשלשת אלפים שנה
 לפני אברהם לא היה האדם במצב הילדות כלל וכלל.
 אני קורא:

"בעשרים השנים האחרונות של המאה התשע-עשרה נפתחו שני
 פתחים: האחד פונה אל העתיד והשני — אל העבר. חכמת ההיסטוריה
 התאמצה לראות מראש את הדרך אשר תלך בה התקדמות העמים בעתיד
 והתיסודות המדינית החדשה, אשר רק בני בנינו, הם הדורות הבאים
 אחרינו, יוציאו ממנה תועלת, ואולם יחד עם זה לא עיפו ולא יגעו חכמי
 ההיסטוריה בעבודתם, להסיר את הצעיף הפרושי עוד על השכלת העמים
 הקדמונים. החרבות אשר השכנו כי טבעו בעולם הנשיה לעולמי עד, קמו
 כעת והיו, וכמו פתחו את פיהן לספר לנו בדברים נמלצים את גודל
 המלכות אשר נעלמו. הציונים והמצבות, ההיכלים והארמונות והערים
 העתיקות עולים מן האדמה אשר בה נקברו.

יפה תקום קרמנה ותחי, שם — הפורום הרומי, במקומות אחרים, —
 בבל, נא-אמון, שושן וערים רבות ואחרות. בבקיאות מיוסדה, כאורך
 אפים, בקשי-ערף ובחריצות יתחרו חכמי כל הארצות איש באחיו להסיר
 את המסכה הנסוכה על פני העתיקות האלה ולהקים את בנין תולדות
 העמים הקדמונים. כל העתות השמונות בחיק העבר היותר רחוק, אשר
 שפוכה עליהן רמת מות, נדרשות ונחקרות, נפקדות ומתעוררות לעינינו
 כמתים שחיו. המתים חיו, הרפאים יקומו, ותהלוכות הגבורים כובשי
 הארצות, אשר היו לתפארת לזמנים הקדמונים, מעברות לפנינו ולעינינו
 בחוסן יקר כל תפארתם.

ומעשי החכמים האלה, הראויים להיות נודעים לקהל רב, נודעו
 עד היום רק למתי מספר, אשר זכו אל מאור החכמה הזאת. חכמי
 ההיסטוריה האלה ידפסו את דבריהם במאספים מיוחדים, אשר נועדו
 למומחים ובקיאים. בספרים ובמאספים האלה יש חומר רב-ערך לכל אשר
 עניני ההיסטוריה קרובים אל לבו. עתיקות כתבי-הקדש מתגלות לפנינו
 יותר ויותר מיום אל יום.

נראה נא את הנסתרות האלה אשר היו לנגלות.

המחבר מביא לנו "חדשות" מוזנן אברהם, כאלו רק תמול היה;

גם הם את המוצא להורג, וגם לקח את בנו הקטן על זרועותיו ויטיב
 עמו כפתח הבית אשר על פניו יעבירו את הנדון, להראות לו את הנוצרי.
 וכאשר העבר הנוצרי שחיה תחת משא הצלב הכבד על ביתו, והוא עיף
 וכושל, וישאל את נפשו להשען כמעט רגע אל הקיר, אז מהר אליו
 הרצען, כי חפץ להראות את קנאתו הגדולה לאמונתו, ויחרפהו וינרפהו
 ויצוהו ללכת אל המקום אשר נועד לו. באותה שעה נתן בו הנוצרי את
 עיניו בזעם, ויאמר אליו: יאני אעמד ואנוח, אבל אתה הלך תלך. אז
 הוריד כרגע את בנו מעל זרועותיו, ולא יכול עוד להיות בכיתו, כי לא
 נשא המקום אותו, וילך גם הוא אחרי כל האנשים ההולכים אחרי הנוצרי
 וירא כמותו. וכתום מעשה הצליבה, ויבצר ממנו לשוב אל ביתו וירושלמה,
 כי לא נשאו רגליו אותו לשוב, וידוד לארצות נכר ולא יסף עוד לראות
 את אשתו ואת בניו עד עולם. ורק מקץ שנות מאות רבות שב אל ארצו,
 וירא והנה היא שוממה ועזובה ואת ירושלים ראה והנה היא הרוסה
 וחרבה, ולא יכול עוד הכירה. ואת ספורו מסים אחשוורש בדברים, כי
 ראש תאותו היא, שהאלהים יוציאוהו מעמק הבכא הזה למנוחות. —
 בננוע לארצות חיו, מוסף פוילוס איש איטצן, היה היהודי הנצחי איש
 שוקט ושלו ולא דבר דבר אם לא שאלוהו; כשהזמינו אותו לסעודה
 היה בא, ואולם אכל ושתה רק מעט; כשנתנו לו מתת כסף לא קבל
 יותר משני שילינגים, וגם את המעט הזה מהר לחלק לעניים, באמרו כי
 אין לו כל צורך בכסף, כי אלהים ידאג לו. בכל ימי התגוררו בהמבורג
 לא ראו אותו משחק. הוא היה מדבר בשפת כל ארץ שאליה בא, וכן
 דבר באותה שעה ספסופית, כאלו היה סכסוני מלדה. עבי עוד כפות רגליו
 הגיע לשתי אצבעות, והוא קשה כקרן מרוב לכתו ונדודיו. אומרים שבשנת
 1594 נראה גם בעיר דנציג. — בתור מאמר מוסגר נמצא עוד בספר
 הזה את הדברים האלה: "בשנה שעברה, היא שנת 1575, שבו למדינת
 שלזוויג המזכיר כריסטוף פרינגר והמגיטר יקובוס, אשר אדוננו הדוכס
 אדולף הולשטיין שלח אותם אל מלך ספרד, לגבות את הכסף אשר
 הור מלכותו היה חייב להדוכס ולעם המלחמה אשר אָרחו עם הדוכס
 לבא אל ארץ השפלה, והם הודיעו, כי ראו את האיש הנזכר, אשר
 מלבושו ותנועותיו ושנות חיו התאימו בד בבד עם כל האמור, וכי שמעו
 מפיו ככל הדברים המספרים למעלה; והוא הטיב לדבר בשפת ספרד."
 (עוד יבא). ל. ברוכוביץ.

אבותינו ואבות צורריהם.

סאת א. ליודוויפול, פאריו.

אני יושב וקורא בספר, וממעמקי שנות הילדות מתעוררים ועומדים
 בקרבי זכרונות נעימים, נעימים ככל זכרונות הילדות. הספר אשר אני
 קורא בו הוא חוברת ספר-העתי הצרפתי היוצא לחדשים "ריין די ריין" —
 החוברת הראשונה לשנה החדשה. והמאמר אשר ימשוך את לבי ביותר
 בחוברת הזאת נוגע לתולדות אבותינו ולתולדות אבות צורריהם.

החופרים בחרבות העולמות הקדמונים הם באמת אנשים נפלאים;
 הם מוציאים מן הקברים או מן החרבות שרידי תולדות האדם אשר שלא
 במתכוין ישנו את מושגינו ההיסטוריים, את דעותינו והשקפותינו.

אשור... בבל... מצרים...

הנה אנחנו יודעים עתה את תולדות העמים האלה לפני שבעת

אלפים שנה...

שם בפי מונק דברים אשר אולי יכלו לעלות על דעתו, ואולם לא יכלו לצאת מעטו. כתיב־הקדש — יאמר המתרגם האשכנזי בלצון — בחפצם להעניד לראש אברהם עמרת נבור מלחמה, יספרו וכו'...
ואני קורא עתה:

האֶפְמָאן וראדאן, בהשוותם את הכתובת ההרשות אל הכתובת אשר נמצאו לפניהם, הצליחו לִדְקֹק את הזמן אשר בין המלוכות היותר קדמוניות ובין שאר המלכים אשר ישבו על כסא אור עד אור־גֶּלֶל. — הכתובת אשר נתבאר ע"י ראדאן מכילות מלים שמיות, והדבר הזה מוכיח כי הראו בני־ישם את פעולתם על השומרים. ראיה אחרת לדבר הזה היא, כי היה גדול כבוד המלך השמי אונקֶנֶינָה בעיני יושב הארץ, ומה נוכל להוציא כי ביאתם של בני שם לבבל התחילה לכל הפחות חמשים אלפים שנה לפני מספר הנוצרים, לאמר: בזמן הראשון לירידת השומרים מגדולתם. והנה כבר מקובל אצל החוקרים כי השומרים היו לאדונים בקרב הארץ במשך דורות, אשר לפי החשבונות היותר נכונים, לא היו פחות מאלף שנה. ולפי זה התחילה אפוא הקולטורא השומרית כששת אלפים שנה לפני הנוצרים.

חמשת אלפים שנה לפני הנוצרים... ששת אלפים שנה לפני המספר הנהוג עתה באירופא... המלכים אשר מלכו באור־כשדים...
ועוד אני מוסיף לקרוא:

שב־לאותיהם של חמשי־ניו־יורק אלה מלמדים אותנו עוד, כי העיר הנזכרה בכתבי הקדש בשם אור־כשדים נמצאה על שפת המערב אשר לנחל פרת.

עד ימי מלך לִנְלֶצְנִים היתה אור עיר קטנה ודלה, ורק המלך הזה ירר אותה ככוכב במרומי שחק. מלכי אור מלכו גם על ארץ, נִיפּוּר ושיִרְפּוּרְיָה. לא נדע את מדת הזמן אשר לממלכתם, ורק נדע כי בשלשת אלפים ושמונה מאות לפני הנוצרים קברה אור לממלכת אַנְדָּה ע"י סרגון הגדול, אשר הכניע את הצפון ואת המערב, ויתן לבנו יורש ממלכתו נְרִם־סִין לעשות כמוהו גם הוא ולסֶפֶח אל ממלכתו גם את ארצות הנגב והמזרח.

"שלש מאות שנה אחרי סרגון היה כסא המלוכה לנחלה לכהנים־מלכים. המפורסם מכל הכהנים־המלכים האלה היה גִּנְדִּיא. אשר הרחיב את גבולות מדינותיו, בנה בית־מקדש לאלהים, העשיר את הארץ ע"י מכרות הזהב, הנחשת והברזל, ויעש הרבה להתפתחות האומנות, וגם בעצמו העמיק לחקור במדעים שונים.

"שרביט הממשלה שב אהרי כן להיות ביד מלכי אור, וגם הם יבנו בתו־מקדש להלל לאלהים על הוסר האחרות הבבלית. אולם את תואר מלכי אור לקחו להם רק המלכים אשר דינאסטיה השלישית, אשר ראשיתה בימי גִּנְנֶנֶוּ. ויורש כסא נונננו היה דִּוְנִי השני; ממלכת אור הרביעית החלה בהיות דִּוְנִי השלישי, והוא מסרה לבִיר־סִין השני. ובור־סין השני נפל במרידות הנגב ובכוא העמים הנכרים אל הצפון, כשני אלפים וחמש מאות שנה לפני מספר הנוצרים.

ובעת ההיא — ואולי לרגלי המרידות האלה — עזבו תרה ואברהם בנו את אשור.

ובעת ההיא היה גם כדרלעומר מלך עילם, אשר היה לו אמרפל למס עובר. וכדרלעומר היה אויב לא רק למלכי אור, כי אם גם למלכי כנען. במלחמה הזאת נשבה לוֹש. וישמע אברהם כי נשבה (בן) אחיו, וירק את הניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד הן ויכס וירדפם עד חובה, אשר משמאל לדמשק. וישב את כל הרכוש וגם את לוֹש אחיו ורכושו השיב, וגם את הנשים ואת העם,

על זמן האבות וביחוד על זמן אברהם ננה אור חדש במשך חמש או שש השנים האחרונות. סִיִּים בספרו: "פלשתינה הפֶּטְרִי־כְאֶלִיָּה" (1895), טַאָמְקִינס במחקרו היפה: "אברהם וזמנו" (1897), האָמֶל בחקירותיו ע"ד ה־מסורות העבריות העתיקות" (1897), וואַל בחבורו "האור הבא ממזרח" (1899), כל אלה בקשו את פתרון שאלות הבקורת ההיסטורית אשר לא נתבארו בס' בראשית מן הפרק י"א עד כ"ה. השאלות האלה נוגעות לשאלות אחרות אשר נחלקו הדעות בפתרון: פיזור משפחת בני האדם אחרי דור ההפלגה, ראשית העמים, יחוסיהם זה לזה, התדממות זה לזה או השתנותם זה מזה לפי תכונת ארצותיהם, אחרי שההתרמות מוכיחה כי מאב אחד מוצאם וההשתנות, להפך, מעידה על ריבוי הגזעים."

ועוד אנחנו קוראים:

"כל אשר ידענו עד העת האחרונה ע"ד עירש ילדות אברהם, נוסד באמת רק על השערה. מן הצורך היה כי עפ"י מקורים אחרים תאומתנה ההשערות האלה ותהיינה להחלטות. והנה עתה בא זקן בית־המדרש ללמודי הדת בניו־יורק, ע"י א' האֶפְמָאן, וישם קץ לכל הפקפוקים. התיאולוג הזה גלה לפני שבועות אחדים קבוצת לבנים וצילנדרים בארמת אשור. הכתובת אשר עליהם כתובות בכתב היתדות והמשיף הוֹגֶא ראדאן מצא את קריאתן ובאורן הנכונים. הַטְבֵּלְאוֹת האלה ושאר החפצים מוצאם מתוך התקופה אשר היתה שלשת אלפים שנה לפני לדת אברהם. על פיהם נוכל לעשות רשימה לשמות כל המלכים אשר מלכו בבבל שבעים מאות שנה לפני זמננו. הם מעידים, כי בחלק הזה מכדור הארץ כבר הגיעה הקולטורא של האדם למרום מעלתה המשת אלפים שנה לפני מספר הנוצרים."

אני קורא את הדברים האלה וצחוק קל מרחף על שפתי לזכר שאלת הפילוסוף היהודי אשר שאל בכוז: "האם ידע משה את מלאכת הכתיבה?"

ואני מוסיף לקרוא:

"אברהם היה בקי בחכמת הבבלים. אמונתו באל אחד לא היתה אמונה עפ"י מקרה, כי אם תוצאות דעות מחלטות אשר באו לו בעיון פילוסופי. הרעיון הנאצל אשר היה לו, דומה אל הרעיון הנאצל אשר היה לכל מנהיגי האדם הגדולים. כמוהם חפץ גם הוא לאחד את כל הסובבים אותו לעשותם לעם אחד. ולמען יוכל לעשות ככל הדבר הזה היה עליו להיות ירא־אלהים, מלומד במדעים שונים וחזק ועצום. "המלכים אשר עליו היה ללחום אתם היו חזקים. אחד מהם, אמרפל (חֲמוּרְבִי של הבבלים), מלך בשנער, וידו היתה נטויה על ארבע כנפות הארץ. הוא הכניע את כל הארץ אשר היתה מסביב לגבולות בבל, צפונה, נגבה, קדמה וימה.

כתבי מלוכת אמרפל כתובים בכתב־היתדות או השומרים, ויחד עם זה גם בשפת בבל השמית..."

אמרפל מלך שנער... כתבי מלוכת אמרפל... מלחמת אברהם עם המלכים אשר כרתו ביניהם ברית...

וכל הדברים האלה הם מעשים היסטוריים...?

ואני זוכר כי גם שלמה מונק, בספרו "פלשתינה", דבר על כל המאורעות האלה כלא־חרייר. ההכס הזה אהב תמיד לעשות שלום בין המדעים והמסורה, מבלי פגוע הרבה בכבודה של האהרונה.

והמתרגם האשכנזי של הספר הזה שָׁנָה את דברי מונק בנוגע למלחמת אברהם. המתרגם האשכנזי היה מבית־מדרשם של המבכרים האשכנזים. ובנשיתו היתירה לראות את כתבי הקדש כראות ספורי בדים,

"כאשר נפתח מכסה ארון הקבר, נראה צמנופֿיר במראהו, כמו שהניחו אותו בארון לפני ששת אלפים שנה. על צדו השמאלי שכב, גופו היה מקופל וברכיו מְבִיצוֹת, ראשו נשען על הכר, התכריכים כורכים את אבריו, מקלו בידו, כנוסע אשר רק תמול נרדם ואשר לא הפיץ לעיוב דבר מכל אשר לו, למען יוכל להיות נכון לדרך בהתעוררו מתרדמתו. בני זמנה של הדינאסמיה ההמישית יקרים עתה במציאות במצרים. חפרו החופרים ויוציאו גויות הנוטות, ואולם גם אחת מהן לא נמצאה בשלמותה.

גוית צמנופֿיר הוצאה בזהירות רבה, בארונה ובמלבושיה; הוציאוה החופרים ויצררה וישארה לאורך הבקעה, אשר משם הובאה לקברות לפני ששת אלפים שנה, ויביאוה לגִינְהָה...

במחשבה ובמעשה.

סקיצה

מאת י. בְּרֶשֶׁתְּסִקִי.

— ... לא, ידידי, בדבר הזה אין אתה יכול להיות עֶרֶב גם לך לעצמך. יכול אתה להחליט רק את זאת: כי בעיון, מצד ההניגון והיושר, מחויב הדבר להיות כן; אולם במעשה, כאשר יגע דבר כזה בך ובנפשך, עוד ספק גדול הוא, אם יהיה בך כח להשתחרר מהשפעת המשפטים הקדומים... שכלך יגיד לך את האחת, ואולם כל חושֶׁךְ בך, כל רגשות-לבך יתקוממו לה, ומי יודע, איזה צד יכריע את השני?...

הדבר היה באחד מעברי-ההרף הארוכים. אני וידידי ישראל פרומקין ישבנו בהדר-המעון אשר לידידי זה. לפנינו היו כוסות תה, אך התה כבר הצטנן, ואנחנו עוד טרם נגענו אל הכוסות, כי נמשך לבנו אחרי ופחד-דברים בסערה ובחמת רוח. אנחנו התוכחנו על דבר שוויו-הזכויות אשר לנשים, ואם גם בעצם השאלה היו דעות שנינו מתאימות, כפי הנראה, בכל זאת, באופן לא-מוכן גם לעצמנו, נראה גם חלוקת-דעות גדול בינינו: פעם — בהגבלת היסודות אשר לאחת ההנחות, ששנינו מודים בה, ופעם — בעצם המסקנא, הראויה לצאת מתוך הנחות מקבילות וידועות... חלוקת-הדעות נרל, והוכוח הלך הלך וסוער עוד יותר, כאשר נגענו בזכויות מפאת המוסר והמדורות ואני החוקתי ברעתי, כי גם במקצוע זה עלינו ללחום לשווי נמור ומחלט. טענות מתנגדי מצד ההניגון היו קלושות מאד, ואנכי שמחתי מראש על הנצחון הקרוב; אך פרומקין שָׁנָה פתאם את פני המערכה ויפן לעבר אחר, אל ההלכה למעשה שבשאלה המפשטה הזאת. הוא הביא לדוגמא את פריצת גדר הצניעות, אשר אין ערכה דומה כלל בנוגע לאיש ובנוגע לאשה, וכאשר השיאתני תאות-הנצחון להחליט, כי לכל-הפחות בעיני ערך אחד לשניהם גם יחד — אז השמיעני איש שיהי את הטיראדה האמורה למעלה, ואחרי הפסקה קצרה הוסיף:

— היו ימים, אשר גם אני הייתי נכון כמוך היום להחליט, כי ההניגון ולא ההרנל משפיע על רגשותינו; אולם... הוא הניע את ידו ולא כלה את הפראזה אשר החל. בעת דברו עמד ממולי, אך אחרי הפסיקו החל להתהלך בחדר, והדבר הזה ענה בו, — כפי אשר התבוננתי בו לא אחת ושתיים — כי רוחו איננה שלווה כלָה. פתאם עמד שנית מלכת ויבט בי רגע כאיש מפפקק ונמלך בלבו, ואחרי כן פנה אלי:

וצחוק חמלה יעבור על פתחי פי לזכר הדברים אשר שם מתרנס ספר 'פלשתינה' כפי מחברו.

* * *

ואולם הנה גם 'חדשות מצרים', בדבר תולדות אבות צוררינו בארץ היא.

בעל המאמר 'בִּרְיוֹ די בִּרְיוֹ', בעסקו בקדמוניות בבל ואשור, משתמש במקרה הבא לידו להביא ידיעות אחדות גם ע"ד עתיקות מצרים. וכה דבריו שמה:

המחלקה המצרית אשר ב'בריטיש מוזיאום' (בלונדון) הוסיפה על סגולותיה עוד סגולה אחת, והיא גוף הנוט של אדם, ואפשר מאד כי הוא היותר קדמון מכל בני האדם אשר נמצאו עד היום הזה. הקבר אשר בו נמצא הגוף ההנוט הזה נודע לפקידו אנגליה ע"י אחד הערביאים הנודדים. הפקידים האנגלים העמידו שומרים לשמור על הקבר מפני המשחיתים.

הגוף החנוט הנוכר איננו דומה במאומה לגוף רעמסס השני, אבי פרעה הנוכר בכתב-הקדש, הגוף איננו עטוף בתולים ואיננו מונח בארון מצויר בציורים שונים, ורק מכוסה הוא שכבת המר בתכלית הפשטות. כנראה, חי האיש הזה עוד לפני מֶנְס, הוא מלך מצרים הראשון, אשר לפי דברי מאריעט, החוקר עתיקות מצרים המפורסם, מלך על מצרים בערך המשת אלפים שנה לפני מספר הנוצרים. הזמן הזה הוא זמן הגוים אשר היו לפני התקופה ההיסטורית הנודעה, הם הכובשים מיסדי הדינאסטיות הראשונות שבראשונות, אשר ע"י החפירות לא נודע עוד על אדותיהן דבר חדש עד עתה.

'הגוף החנוט שוכב על צדו השמאלי, ידיו מכסות את החלק התחתון של הפנים וברכיו תומכות את לחיו.

'בצד הגוף מצאו חמשה כלי זין חדים העשויים אבני חלמיש, וכן מצאו שם את בְּרִי-הקברים.

הכלים האלה, כנראה, מוצאם מזמן התקופה הקודמת להמצאת הכתיבה במצרים, כי לא נמצאה עליהם כל כתבת. מלבד זאת, עפ"י תכונת אבן החלמיש, אפשר להחליט כי החנוט היה בן-זמנה של תקופת האבן-החדשה בימיה האחרונים במצרים. שרידי השערות, אשר נמצאו גם כן בקבר, מראייהם צהוב, ומוכירים לנו את בני הגוי הנקרא בשם סְרִיִּנְגוֹ, אשר יאמר עליהם באחד מן הפִּיִּרוֹסִים, כי שערותיהם היו צהובות ועיניהם — תכלת.

* * *

אשתמש נא גם אני במקרה הבא לידו להביא פה דברים אחדים ממאמריו של מספִירוֹ, אשר הדפים לפני ימים אחדים במ"ע 'הדור' הצרפתי (Le Temps) ע"ד תוצאות החפירות החדשות במצרים.

הפיראמידות הנמצאות פה ושם בכתבי הקברות העתיקים במקף לא היו, כל אחת לעצמה, קבר שלם לאחד ממלכי מֶף. כל פיראמידה ופיראמידה היתה רק חלק עיקרי מקבוצת הבנינים אשר נחקרו עד הנה, ונודעים רק מעט מאד.

'בשנת 1899 נעשו חפירות חדשות בפיראמִידַת אוֹנֶס. בין הקברים העתיקים אשר נמצאו שמה ישנו אחד אשר בו נקבר צִמְנוֹפֿיר כהן הפיראמידה, הראשון מן הכהנים הנביאים אשר עבדו למקדש אוֹנֶס.

הוא הפיץ להיות גם אחרי מותו קרוב לאדונו אשר עבד אותו, בחייו ויחצוב לו את קברו בקיר הבנין. ואת קברו עשה קטן ויטמין אותו, ועל כן עלתה לו לנוח שם בשלום כמשך ששת אלפים שנה. הוא הפר בסלע תעלה ארוכה ויחלק אותה לשני חלקים ככותל אבנים ולבנים, ופתח עשה בכותל.

הסתירה את סודה ועל דבר אשר התחפשה באופן רע ועל דבר אשר רמתה אותי באופן מגונה... בשמעתי את דבריה, היוצאים מלב נשבר ומלאים הרהורי חרטה רבה והכרת-אשמה, לא יכלתי להתאפק מצחוק קל על תמתה היתרה הזאת, כי הייתי בטוח וסמוך לשמוע בהתימת הודוי הארוך הזה דברים אחרים ונכוחים על חטא קל וקטן, אשר איש כאחד ממנו לא היה זוכר אותו כלל, עקב אשר לא היה נחשב בעינינו, ואשר רק בעיני העלמה התמימה היה גם הוא כבד מנשוא...

יכן הוא הדבר: כי הייתי סמוך ובטוח, לכן המריצתני רוחי להבטיח מראש כי סולה אנכי לה בכל לבי; וגם לא אחפא על נפשי דבר אשר לא כן, להחליט כי פניה זרה היתה לי בדבר הזה, כי הפצתי להשלות את המדברת בהבטחת שוא, למען תניד לי את כל לבה באמת ובתמים... ואמנם ערמה כזאת היתה באמת גם למותר, כי הנערה היתה ברנע ההוא במצב נפש, אשר הלב יפתח מאליו והדברים פורצים ועוברים כל-חוג והמדבר לא יפקוד ולא יזכור את כל ההגינות ואת כל החשבונות האחרים —

פרומקין הפסיק עוד הפעם, ואני התכוננתי בו וארא כי יכבד ממנו מאד לספר את עצם הענין, וזה הדבר אשר האריך עד כה בפרטים רבים. רק אחרי הפסקה ממושכה שב לספורו.

... הדבר אשר נודע לי בערב ההוא, היה פשוט מאד ומצוי. הנערה התלוננה לפני שנים אחדות בכית אהד מדודיה, והיא או צעירה עוד לימים מאד והסרת נסיון בחיים בכל אשר היא פונה, ולא יכלה לעמוד בפני הקסם אשר נסך עליה כן-דורה, עלם צעיר באין כל הקוטר-מוסר, רודף תענוגים וחומד נשים מבלי דעת כל מעצור לתאותו... את כל אלה הכירה, כמובן, רק אחרי כן; אולם באותה שעה כבר היתה החרטה חרטה לאחר-זמן, והמדהה אשר נעשה, נשאר ככתם אשר לא ימחה עוד מנפשה, כתם אשר גרם לה ענויים ויסורים רבים בקרבה בכל עת חמיד, ועוד הרבה יותר — מאז נפגשנו יחדו אני והיא והתקרבותנו הלכה הלך ורבה...

מה התחוללה בנפשי בעת שמעתי את הדברים האלה — את זאת לא אוכל להניד בדברים, כי גם בדמינוי כבד לי מאד לכלכל את מלוא הערבוביא הנוראה אשר היתה אז ברנשותי. רגשות שלמים וברורים ומונבלים הישב לא היו אז בנפשי, כי היו כלם כמו נפלגו או התפוצצו לרגלי התנגשותם החזקה זה בזה, ואחר התלכדו חלקים שונים, והם מתנגדים וסותרים זה את זה — התלכדו ועל כן גם התנגשו ביתר חקף... אנכי התאמצתי להסתיר את מכוכתי, התאמצתי להתראות כשלו; נסיתי להשמיע גם דברים טובים, דברי-נחומים לבת-לוייתי, אשר אחרי עבור התעוררותה החזקה היה מראה פניה מראה נפש מרכאה מאד ומעוררת חמלה; אולם כל התאמצותי לא הועילה לי, ואנכי הרגשתי בעצמי כי גם חוות-פני וגם טעם-קולי עונים בי את כחשי...

בדרך שובנו שלטה בנו דממת-מכוכה כבדה, ואת המכוכה המעיקה הזאת הרגשנו עוד הרבה יותר בבואנו הביתה. אנכי הכרתי הישב, כמה דאבון לב ומפח נפש אנכי נורם לה במנהגי, אך באין לי כל-יכלת להתחפש ולהסתיר את סערת-רוחי שאינה מצויה, השבתי ליותר-נכון להפרד מעליה בשעה מוקדמת מאשר הסכנתי...

אנכי כוננתי פעמי ישר אל חדר-מעוני ואסגר שם בדד. בדידות שלמה היתה לי בשעה ההיא צרך מוכרח; כי עלי היה להרגע ולקבץ את מחשבותי, למען ברר לעצמי את הנעשה בנפשי. ואולם הדבר הזה לא עלה בידי במהרה. פעם אחרי פעם הייתי מחל לפרר מחשבות קבועות, הייתי מחל לחקור את הדברים בהתבוננות מתונה; אך כפעם בפעם

— היודע אתה את הסכה לאמתה, מדוע בשלו אז ארוסי!...

אנכי קפצתי ממקומי. את פרומקין ידעתי מאז, ובשנים האחרונות היינו רעים קרובים מאד איש לאחיו, אך המעשה אשר נעשה היה סתום ממני, כי בעת המעשה לא היינו קרובים ככה עוד, ואחרי כן — הנה שאלתי את פיו פעמים אחדות, אך הוא התחמק כפעם מתת מענה נכון. מאז לא שאלתי עוד, ואולם דבר-סתר זה לרעי הטוב, אשר לבו היה ערום נגדי בכל יתר מוצאותיו וקורותיו, הגדיל עוד יותר את תאותי לרעת. ותאותי נמלאה הפעם.

בלי-ספק יודע אתה, — החל לספר — כי ארוסינו נעשו לא על-ידי שרדן ולא על-יפי-חשבון. אנחנו התודענו איש לאחיו עוד שנים אחדות בטרם ארשתיה, נפגשנו איש עם אחיו לעתים תכופות, וכמעט ימי שנה אהת תמימה הייתי מתהלך לפניה בתור מיועד-להיות ההתן. הדבר מובן מאליו, כי במשך הימים הרבים ההם הספקנו לדון ולדבר על דבר ענינים שונים והספקנו להכיר במדה ידועה איש את אחיו; אני הספקתי להכיר את תכונת רוחה, את ארחותיה והשקפותיה, והיא — את כל אלה בי; ואולם בנוגע לעצם היחס אשר בין איש לאחיו נסתכנו הדברים באופן מוזר מעט, כי עד עצם מועד היתנאים לא הרבינו כלל לדבר בו. ואולם תחת אלה נברו מיני השיחות האלה בינינו אחרי היתנאים, וכמעט אשר רחו מפניהן את כל הדברים האחרים, ויהי כאלו נחפזנו להשלים בפרק-הזמן ההוא את אשר ההסרנו לפני כן; וגם באמת היה עלינו להיות נחפזים מעט, אחרי כי יום התונתנו הנבל להיות בזמן קרוב, וכבר נעשו הכנות שונות לו.

ובערב יום אחד, כאשר הלכנו שנינו לשיח, התעוררתי פתאם לגלות לפני המיועדה להיות חברת-חיי את הטאות-נעורי. ההתעוררות הזאת — את הדבר הזה אנכי זוכר היטב — באה עלי פתאם, ובאופן אשר גם אני בעצמי לא ידעתי מראש; אך כמעט הרגשתי בה, מלאתי שלוה נעימה ומיוחדת, שלוה של ההכרה המתוקה, כי בהתעוררות כזאת מסתמנת ישרת תכונת רוחי והסתלקותי מכל כוב ואונאה... את הדבר הזה אני זוכר ועוד דבר שני: בשעה שהחלתי להתודות, כאיש מתודה בחרטה ובשת על ננוי מעשיו וכעורם — באותה שעה לא היתה בנפשי אף מקצת מן הרגשות האלה, ולהפך: בעמקי-נפשי פנימה התחוללו רגשות סתומות וחתומות כעין הנאה של השתכחות, כעין שמחה על דבר ההודמנות הטובה להתיפות ולהתראות לעיני הנפש האהובה במעלה יתרה: מעלת גבר בן-חיל...

... את ודווי המפורש סימתי בבקשת סליחה ושאלה ערוכה אליה: התוכל לכפר לי ולשכוח את הכל? — אולם גם הבקשה גם השאלה היו רק מפני דרך הכבוד, כי באמת לא הייתי מספק אף רגע כי תסלה לי בכל לבה... ועל כן השתוממתי לא מעט, כאשר הרגשתי בה אחרי הדברים האלה, כי סרה ועצובה היא וכמו היא משתמטת מהבט ישר בפני... פרומקין, אשר דבר את דבריו עד כה בהיותו עומד ובמנוחה שלמה, הפסיק פתאם ויחל להתהלך בחדר. אחרי רגעי דממה אחדים שב לספר, ובקולו הרגשתי וזעזועים קלים, אשר לא נכרו בו בראשונה. אמנם הפליאני מצב-נפש כלתי בערב ההוא, ויעורר בקרבי השערות שונות; אולם פשר הדבר הנכון לא עלה על דעתי גם-בתור השערה רחוקה. וגם בערב היום השני, בראשית השיחה, לא שערתי עוד כל דבר חשוב, כאשר החלה כלתי להתודות לפני גם היא ולספר, כמה ענתה נפשה במשך כל היום וכמה המר לה הרעיון, כי אני בתכונת רוחי הישרה בהתפשרי מכל כוב חיבתי אותה עוד הרבה יותר על דבר אשר

עוד אלא שאין להם בכלל דבר עם איוו ארץ מיוחדת בשביל היהודים, תהיה איוו שהתהיה.

בשום אופן לא היה יכול איש מן הלאומיים — למשל, אחד-העם — לבוא לידי אותם התיקשים שבא אליהם נורדוי. איש לאומי כזה חושב את ארץ אבותיו לעיקר כל העיקרים שלו, לסוף ותכלית כל השקפותיו, ורק שאינו דוחק את הקץ והשאלה בנוגע לזמן אינה מעבירה אותו על דעתו והוא מחכה בלב בטוח וסמוך ואומר לשכלל בינתים את העם ולהכשירו אל העתיד. אבל לא כן האנשים מקרב המחנה השני — הלא הם האנשים אשר מתוך באו אלינו ולא מקרב העם יצאו; להם היה זמן-בינתים זה לעיקר שהוא גם העתיד. הפעם הזאת גלה נורדוי את פני לבושו במה שיש בו דו, ולא יכבד עוד לאיש לצייר לעצמו את מהלך המחשבות שהיו לו לחוקר זה עד שבא לאותה הנקודה שבא. — מצייר אני לעצמי את התפתחותו ואת הלך מחשבותיו במקצוע זה באופן זה:

נורדוי עומד שנים הרבה מבחון, ואם שלא ידע כלל את היהודים ואם שהסחית את לבו מהם לגמרי. פתאם, לרגלי איוו מקרה, פנימו או חיצוני — ויותר מתקבל על הלב, שהוא מקרה חיצוני, כגון הרדיפות וזכומה — הוא מושב בחוקה אל עמו; וכשהוא מתחיל לחקור ולהתבונן במה שלפניו, הוא מוצא שני פתרונים להרת שאלת היהודים: (א) על היהודים להשיג שווי-זכויות בכל ארץ וארץ שהם שם, באופן שיהיו דומים בכל לעמי הארץ, ובאופן זה לא יוכל עוד להיות פוצה פה ומצפץ נגדם; (ב) על היהודים לבקש ולהשיג ארץ מיוחדת — למשל, ארץ ישראל — ושם יהיו לעם עומד ברשות עצמו. ואולם כעבור ההתלהבות הראשונה, הוא מתחיל לראות את שני פתרונותיו לאור האבוקה של הבקרת החריפה, ואז יעבור שחוק קל על שפתיו, בנוגע לענין א': חלום יפה, ואולם חלום הוא — היהודים לא ישיגו לעולם שווי זכויות, באופן שיהיו דומים בכל לכל אורה ואורה; דבר זה אי אפשר מטעם זה ומטעם זה ומטעם זה, ולכן אי אפשר לעולם שהשנאה תחדל; ובנוגע לענין ב': חלום יפה, ואולם גם זה רק חלום הוא — היהודים לא ישיגו לעולם ארץ מיוחדת להיות שם לעם עומד ברשות עצמו; דבר זה אי אפשר מטעם זה ומטעם זה ומטעם זה, ולכן אי אפשר לעולם להתיר את השאלה באופן זה. ואז הוא מתיגע ומתאמץ ומשתדל למצוא מוצא אחר מתוך ההפכה הגדולה, ההתלהבות הגדל שנית, והוא מוצא את אשר הוא מבקש: היהודים, אחרי שגורה היא עליהם להשאר באשר הם שם, עליהם לעשות להם תחום מיוחד, קהל מיוחד, גיטו מיוחד, לא גיטו במובן הקדמוני כי אם גיטו במובן איש אירופאי, והוא מובטח כי היהודים בתור אירופאים שלמים ומתוקנים, נפלאים בכחותיהם ובכשרונותיהם ובכל האנשים הגדולים אשר להם — למשל, אנשים כנורדוי עצמו — יבראו בכחותיהם ובכשרונותיהם ובגדוליהם בתוך הגיטו שלהם גדולות ונצורות ויכריחו את יושב הארץ לדרת אליהם לתוך הגיטו ולהשתאות להם ולכל גדולותיהם ונצורותיהם ולקחת מהם. — זה הוא הפתרון השלישי בעורו חם מרוב ההתלהבות החדשה הנפוכה עליו ובטרם ראה עוד אותו נורדוי בעצמו לאור האבוקה של בקרת חריפה חדשה. הקורא את מאמרי נורדוי בעינים בהירות ובשום לב, רואה ומרגיש כי הגיטו החדש הזה אינו בעיניו גיטו לפי שעה, כי אם שהוא הפתרון לעולמי עולמים.

ואולם מתירא אני שמא גליתי יותר ממה שנתנה רשות לגלות בשעת חירום כזו; איני בקי בדינים כאלה ואיני יודע את מנהג הדור — אם עשיתי דבר שלא כהוגן, הורוני, ולא אעשה עוד.

* * *

במכ"ע "המליץ" גליון א' ש"ז אני מוצא "מכתב להמו"ל", ואני נתון אותו פה גם לקוראי.

"מכתב להמו"ל".

אדוני המו"ל! למען האמת הוא לא לתת מקום לדברי בהעתון היו"ל על ידך.

כותב אנכי דברי אלה תחת הרשם החי, הרשם הרע, של הפוליטון

"ארוכות וקצרות" ל"אפרתי" ב"הדר" ג' 2.

"הברתיך מסכה יפה" אומר גם אנכי בלשון הסופר הזה בפוליטונו הנזכר. חמש עשרה שנה עברו עליו והוא, כנראה, מאומה לא למד ומאומה לא שכח במשך הזמן הזה, ככה או כן כחו עתה להמטיר חרפות וגידופים על גדולים וטובים ממנו. הנה הוא בא הפעם לקנא את כבוד "הסופר המפורסם" שחולל לדבריו,

מצאתי כי די היה לי לזכור פתאם מסכה אחת ידועה, ובאותו רגע היה המוח פוסק מעבודת-עיון מסודרה, המחשבות וההקירות הברורות היו מתבלבלות, ואותה הערבובייה הנוראה של הרגשות המתנגדים והסותרים, אשר לא היתה כל אפשרות להפרידה ליסודותיה, היתה ממלאה שנית ושלישית את כל נפשי והיתה מחוללת בה סערה עצומה ואינה מצויה... "אחרי ליל נדודים תמים, כאשר עברה התסיסה החזקה הראשונה, בבקר היום השני, וכאשר כבר היתה לי היכלת לדון על הדבר בדעה צלולה יותר... אז הרגשתי כעין התחלקות נמורה בי בעצמי. בשעה שמצד אחד הכרתי היטב, כי אין לי כל זכות מפאת המוסר לחרוץ משפט קשה, לו גם הייתי אני עצמי הפ מפשע בהחלט, ואף כי עתה בהיות מדת עוני מרובה הרבה יותר — באותה שעה לא יכלתי מצד אחר למלט נפשי ממין רגש מוזר, כעין הרגשת קרה של געל נפש, הבאה לו לאדם ברגע אשר תנע ידו בעצם משקץ ונאלח מאד... אנכי הרגשתי עוד נענעים רבים, כליון נפש עצום אל הגוף, אשר היה יקר ואהוב לי מאד מאד עוד לפני יום אחד; ואולם יהד עם זאת השתי בנפשי, כי קרבת הגוף ההוא לא תתן לי עוד את הענג השלם אשר היתה נותנת לי לפני כל זאת: אמנם יכבד לי עוד להנזר מעל הנפש האהובה, אך להיות דבק בה בלי כל הרהור לא יעלה עוד בידי בשום אופן!..."

ואף גם נוכחתי כי הדבר הזה כן הוא, כאשר רק שבתו וארא את פניה בפעם הראשונה אחרי היות כל הרברים האלה. ראיתי היטב, כי פני הנערה הורו ויפיקו ענות-נפש רבה, ואף גם זאת ראיתי כי עיניה נטויות אלי כדאגה ובקשת חנינה; וגם אמנם עוררו כל אלה בקרבי רגשות-חמלה למענה וגם מוסר לב ותרעמות על אהבתי רק את עצמי ואכזריות, ואולם בכל אלה לא היה די כה להם את לבבי ולהמם את קלפת הקרה אשר עלתה על הלב הזה ותכסהו הלך וכסה" —

המספר החריש, וגם אני החרשתי. בהיותו שקוע כלו במחשבות וזכרונות, לא התבונן, כפי הנראה, כי לא כלה עוד לספר; ואולם גם אני לא מצאתי עוד חפץ באחרית הדברים. האם לא אחת היא, מי היה המתחיל בדבר ומי השמיע את המלה הנחרצה?... הפרוד היה מן המוכרה — והם נפרדו.

פִּילִיטוֹן

ארוכות וקצרות.

(מן הרשימות שבספר-זכרונותי).

IV.

חמדה טובה נתן לנו מאקם נורדוי במאמריו האחרונים — שהרי עד היום הזה יושבים הסופרים ודורשים את דבריו וכותבים וכותבים. עיין "וועלט" עיין "אסטערייבישע וואכענשריפט", עיין "הדר" עיין ועיין. ואגב אורחא עיין גם בלאומיינו וציונינו, בשעה שהם מתקבצים פעם ככה ופעם ככה, אם לא תמצא כי לוקחים הם להם מדוכה זו כפעם בפעם והם יושבים עליה וטוחנים וטוחנים.

ואם מרבים הם ככה לטחון, מתירא אני שמא סוף סוף יבואו עד לעיקרו של הגרעין. הן בפעם הזאת גלה לנו נורדוי את פני לבושו מעט יותר מדי — ומתירא אני שמא סוף סוף יראו הפעם גם העורים את עיקרו של ההבדל העצום והגדול אשר בין אלה המדברים בשם הלאומיות ובין אלה המדברים בשם הציוניות. המדברים בשם הציוניות, כפי הנראה עתה, אין להם דבר עם — ציון; ולא

כמה יש להם הכרח לבוא אל הקדש בכתבי המוויאות להתעדן ולהתרגש ולהתקדש? מה מספר אלה אשר ידעו את באקליון המת כי חי?
 אין אני יודע על פני כל האדמה עם אשר קהו רגשותיו עד לאותה מדה ואשר במליו חושיו הפנימיים כעם ישראל. הראו אותו מה שתראו, השמיעו אותו מה שתשמיעו — לא ירגיש, לא ירגיש...
 ועוד הפעם אני מוכרח לחזור על משנתי: לא מן החיין תחל הגאולה — מבפנים תחל; לא מן המוח — מן הלב תחל.
 "תשועת ישראל — אומר אחד-העם — עתידה לבוא על ידי "נביאים", לא על ידי דיפלומטים".

* * *

בעברי על פני הרפים שברשימות ספר זכרונותי, אני מוצא דבר נפלא. בעט עופרת רשמתי לי כי "הצפירה" בגליונה 261 מיום 28 נובמבר ש"ע הביאה לנו את היריעה, לאמר: "בעירנו יחל להופיע מראשית השנה מכ"ע פולאני חדש מוקדש לנשים בשם Dobra gospodynia (עקרת-בית טובה). המערכה הוציאה תוכן עניני מכה"ע החדש, והוא נוקף כל ענפי עבודת האשה בביתה: קישוט הבית, בולל, הנהגת חדר המבשלות והמוזיות, השגחה על גני ירק ופרחים ופירות מעשה פרחים בידו אדם, גידול עופות הבית וכו', מעשה חחלב, גזרת כלי לבן ושמלות ותפירתם, חדשות מעולם המדה, מלאכות כפיים וכו', גם יקדיש פרק להיגענא. הכחיר 8 רובל לשנה. מכה"ע הוא הראשון במדינתנו ממין זה".

לאיוו תכלית רשמתי לי את הרשימה הזאת, לא אזכור עוד היטב. בלי ספק רק בשביל השמחה הגדולה ששמחתי לבלי על יחס-הרעות שבין מו"ל מ"ע אחד ובין מו"ל מ"ע שני, עד שמו"ל עברי מוצא לו לחובה לבשר בגליונותיו שבועות אחרים לפני המועד, את צאת מ"ע חדש המקודש לחדשות מעולם המדה, לקישוט הבית, לגידול עופות, למעשה חלב וכו', בודאי מרגיש המבשר כי הקוראים העברים מחכים ליריעה זו.

ועוד אני עובר על פני הרפים שבספר זכרונותי ובורק וחופש. הן גם מ"ע עברי חדש תחל לצאת בשבועות האחרונים, מ"ע המקדיש את גליונותיו, אם לא להנהגת חדר המבשלות ותפירת שמלות וכדומה, הלא על-כל-פנים לדברים הנוגעים לישראל ולדברי חכמה ולדברי ספרות, ומן המכתב-העתי הזה כבר יצאו עד עתה גליונות אחדים. הכי בשביל שהוא עברי הוא מפסיד? אלא בודאי מרגיש מי שיש בידו לבשר ואינו מבשר, כי ליריעה כזו אין הקוראים העברים מחכים. או האם שמחתי אשר שמחתי על יחס-הרעות שבין מו"ל מ"ע אחד ובין מו"ל מ"ע שני היתה מוקדמת מעט?
 אפרתי.

אך תחת שהיה עליו לפי זה לרוב את "המחללים" ולהראות בר איות ברורות כי כונתם אך לחלל ולבקש את חשבונותיהם הפרטיים ולא לגלות את האמת, הנה בא הוא בלי שום הוכחות ומופתים ויקמרג על העתונים העברים ועל מו"ליהם ויחפא עליהם עוונות וחטאים שנקיים הם מהם בכל אופן, אך לא על המלגלג והמקמרג אני כועס; ויודעים אנחנו את האיש הזה ואת שיתו; ויודעים אנחנו כמה מוקיר האיש הזה את האמת ואת הסופרים או המשוררים המפורסמים (המלים מפורזות בגוף המכתב); לא עליו דן אנכי, כי לטובות מאלה לא יכולנו לקוות ממנו. אך על בעלי "אחיאסף" אתפלא, על בעלי "אחיאסף" המצטיינים תמיד במתינותם היתרה אתפלא, איך הרשו במ"ע היו"ל על ידם לעולל בעפר את העתונות והמו"לים העברים. האם כחפצם להעלות מתהום הנשיה ולחדש כקדם את הימים הטובים שעברו, את ימי קאוונער ופרישמאן? אם באלה הם הפצים לא תהיה תפארתם על הדרך הזה!

בריסק דליטא. נ. פינקעלשטיין.
 כך אפוא מבינים אנשי "המליץ" מה שהם קוראים! אלה אפוא בלי-יזים אשר במ הם יוצאים למלחמות!
 הוי מלחמותיהם, מלחמותיהם!
 והנחמד מכל הרברים הוא, כי גם זה מתחולל את מכתבו בדברים: "למען האמת", קבלה היא זה מכבר כי המזויפים את היין, מזויפים גם את העטיקויטא שלו.

* * *

ארגולר באקליון מת — אבל מי ידע מכם כי חי? ואם אומר לכם כי הוא האיש אשר בצבעים משוחים במכחול על גבי חתיכת בד ידע לערער את כל לב עד היסוד, ואם אומר לכם כי היה האיש הזה ציר אשר כמוהו לא הניח ואשר זה מאות שנים לא היה כמוהו, ואם אוסיף עוד כי ברא לבני אדם עולמות אשר אליהם הם יכולים להתמלט כהיות לבם עיף וחלש וכואב ובהיות נפשם מושבת אותם לאשר אין, ואם אזכור עוד כי בכחו הכניע עולם מלא ומלכים הכריח להשתחוות לו — הלא אתם תענו אותי: מה נפקא-מניה לנו, מה יתן ומה יוסף לנו?

במעט אשר יכול אדם להיות משגע ממשמע אוניו! ואל האנשים האלה קויתי ועל האנשים האלה חלמתי את חלומתי וחיתי לי חזיונות, ועל האנשים האלה חשבתי כי רעיון להם והפיץ להם וכי יקום מהם דור חדש וחי. איככה...? איככה...?

כן, לא יתן לכם ולא יוסף, לכם — אבל אוי אוי לעם אשר איש בכאקליון לא יוכל לתת ולא יוכל להוסיף לו! עם אשר רגשותיו הומתו ומתו ורחשו לבו בפני כל ערן ורוך נחנקו ויסופו ואשר כלו היה יבש כשבלת תבן ולא יצלה עוד להתפעל ולהתרגש, עם כזה יתפליץ עליו כל אוהב וישום עליו כל שונא. רב לי אם אראה איש יהודי קורא דברי שיר, רב לי אם אזכור איש יהודי מביט בפני ציור על גבי הכר — ותוגה גדולה וחרישת ממלאה את כל נפשי ואני דואג ודואג.

הנה באו אחרים אשר התעסקו בתחיתכם ושימו לפניכם את עיקרי האמונה שלהם אשר בהם הם מאמינים להתחזקם לתחיה, ואולם גם לי עיקרי-אמונה.

כי לא המוח הוא העושה עם לעם, כי אם הלב — הדבר הזה הוא אחד מעיקרי האמונה שלי; כי לא באמצעים מן החיין יתיה עם וחי — הדבר הזה הוא אחד מעיקרי האמונה שלי. פעמים הרבה אני מוכרח להעביר לפני עיני רוחי את תמונת הגוף החנוט הגדול אשר אין לו לח ואין לו רגש ואין לו חוש, אשר ישמע לקול מנגנים ולא יבין, יאזין דברי שיר ולא יקבל, יביט את כל יפה ולא ידע, ואז לא אוכל לשכוח עוד את הדברים המרים: אכן חציר העם, אם יאמר לי איש: יש לצוענים תקוה, אאמין — אני שמעתי את נגינותיהם בתוך הערבה הגדולה לבינות הקרפאטים, ונפשי יצאה בנגנם ואבן את בכיתם אשר הם בוכים בנגוניהם ואדע כי יש להם כליון נפש, ולכן יש להם תקוה, אם יאמר לי איש: הסרבים דלים וחלשים והם היו לעם וגם אחרית תהיה להם, אאמין — אני שמעתי את שירי נשותיהם ובנותיהם על פני השדה לפני ערב ואת נהי קולן בשיריהן ואת העצבת הגדולה והנוראה אשר בקולן, ואחוש עמהן גם אנכי כי עם המה. ואולם כמה מן היהודים מרגישים את הצורך לשפוך את לבם?

עם איז הערוים פון דרוק
 און צושיקט צו די אכאנענטען
 "דער יוד" Nr. 4
 אינהאלט:

(א) יודישע אריסקייט. י. ל.
 (ב) בריעף פון ארץ ישראל. דער אלטער ציוניסט.
 (ג) פאליטישע איבערזיכט. י. ל.
 (ד) צייטוננסשטימען. א. ע.
 (ה) יודישע שטערט און שטעדטליך. אמת.
 (ו) די יודישע וועלט. (ו)
 (ז) אלגעמיינע וועלטנייעס.
 (ח) דאס יודישע לעבען לויט די פאקסליעדער. בן-תמר.
 (ט) באונ אראב. ערצעהלוונג. ל. פרץ.
 (י) די ריהרענדע דרשה. סקיצע. אברהם רייזין.
 (יא) דער הוננער אין אינדיען. פלעטאָן. פיער לאָטי.
 Надательство Аxiacaфъ, Варшава.

חברת "כרמל" ווארשא

מינופודין לכל ארץ רוסיא לממכר

יין וקאניאק טבעיים

מכרמי מושבות ישראל

בארץ ישראל

הנעשים ביקבי

הבאראז ראטהשילד.

היינות והקאניאקים ממושבות אחינו בארץ ישראל הנמכרים בחנויות החברה, "כרמל" בווארשא וכן גם במחלקותיה שבכל עיר ועיר, כבר נודע טבעם בעולם וכבר קנו להם שם טוב גם בין אזרחי הארץ שאינם כ"ב. ולכן טוב ויפה הוא כי אחינו בני ישראל ישתמשו בהם למשתה ושמחה, כי מלבד אשר יקיימו בזה, "וירושלים תעלו על לבבכם" ומלבד אשר יתמכו בזה את ידי אחינו היקרים אשר הקדישו את כחם לעבוד על הרי ישראל, הנה מיוחד הוא היין הזה בטהרתו ומשובחים הם יינות ארץ ישראל בטוב טעמם וריחם שנים אחד על היינות הבאים מחוץ לארץ, ודי להראות על

הפרס היותר גדול **מעדאליע של זהב** שזכו יינותנו

ייל התיירוכה הגדולה בפאריז בשנת 1900

להיכיה לדעת לכל את טובם וחשיבותם.

היינות והקאניאקים שלנו נמצאים להמכר בכל בתי מסחר היין הגדולים אשר בכל רחבי ארץ רוסיא האדירה

כדי להשמר מזויף הננו מוכרים את היין והקאניאק שלנו רק בבקבוקים חתומים בחותם שלנו וסגורים בפלאמבע עם הפירמא, "כרמל". ידעו איפוא הקונים להזהר ולהזהר אחרי הסימנים האלה, כי היין אשר אלה אין לו לא לנו הוא.

אדריסה לווארשא : Кармелъ, Одесса

אדריסה לווארשא : Кармелъ, Варшава

ה ש ל ה

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המזיל : חברת "אחיאסף". העורך : אשר גינצברג.

יצאה לאור חוברת שבט תרס"א

זוה תכנה :

- א) שאלות ארץ ישראל (א. בתי הספר ביפו).
- ב) כמצור ובסציק (ציור היסטורי).
- ג) יתר הפליטה משירי הנגיד.
- ד) סנוולנסקין בתור מספר (המשך).
- ה) נושא סבל (ציור).
- ו) שירה יתומה (שיר).
- ז) הכנסיה הציונית הרביעית.
- ח) לתקופת השנה.
- ט) רועים וערדיהם (א).
- י) ילקוט קטן (ל"ו).
- יא) ידיעות ספרותיות.

מחיר החתימה לשנה : ברוביה 6 ר"כ, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען, באשכנז 13 מארק, בשאר ארצות 17 פראנק, בארץ-ישראל 15 פראנק. להצי שנה : חצי המחיר הנ"ל.

Издательство „АХІАСАФЪ“ Варшава.

האוצר

פתרון המלים שנמצאו במקרא ובמשנה וכו' ותרומן לשפות רוסיא ואשכנז

מאת **ש. י. פיין** (המנוח).

עם הערות (בסוף כל הלך) על השמות הנוגעים להכמת הרפואה בכל ענפיה

מאת ד"ר ל. קאצענעלסאהן.

יצאה לאור

ונשלחה לכל החותמים

חוברת **זו חוברת**

הספר יוצא לאור במחברות א' 2 באנען מחיר כל מחברת 22 ק"פ ועם פארטא 24 ק"פ. אולם לחותמים הוול המחיר ע"פ התנאים

א)	כתשלום למפרע עבור כל הספר	— 8 ר"כ.
ב)	" " " " " " " "	20 חוב' — 3
ג)	" " " " " " " "	10 " — 1,80

החותמים מקבלים החוברות בכר שבוע חפשי מפארטא. כחכת המזיל : Издат. „Ахіасафъ“, Варшава.

Verlag „ACHIASAF“ Warschau.

לשנת 1901 !

חברת "אחיאסף" בווארשא מקבלת חתימה על המכיע : השלה, ידעו יוד, המליץ, הצפירה, וואסחאד, נודושענאסאט, די וועלט,

L'echo sioniste, Die Welt למחירי הרידקציות.

Издательство „Ахіасафъ“, Варшава

זקן העתונים העברים המליץ

לשנת הארבעים ואחת
לצאתו לאור

מכתב עתי לכל חבר הנוגע ליהודים בפרט ועניני מדינה ספרות ומדע בכלל.
יוצא בפטרבורג מדי יום בזמן.

בראשית שנת תרס"א נמלאו כבר ארבעים שנה, מאז החל המליץ לצאת לאור, ושנות בינה אלו פוטרות אותנו מדובר על ערך המליץ ואם נאמר להללו—יהלל המפעל את פועלו ולא הפועל את מפעלו, עלינו רק להגיד, כי ככל אשר עשינו עד כה לגדל ולשכלל את המליץ, כן נתאמץ עוד לפארו ולתקנו, כי לתקן צריך גם המפעל היותר מתוקן. רק בדבר אחד לא יעשה בהמליץ אף שנוי כל שהוא—בשמת המליץ: בדרך אשר עמד עליו המליץ הלוד ילך רק קדימה, קדימה, אבל לא יסור ממנו ימין ושמאל, כי שבעים ושבעה דרכים לאור מתעה ורק דרך אחד לאור שבש נצה ישראל. ולמען יראה כל איש בעיניו את הדרך הזה התאמץ המליץ תמיד לברר כל דעה, בהיות המליץ תמיד לא דעת היהודי (רק דעת עורכו ומולו), כי אם דעת הכלל כזה, כאשר יעיד הציוור

קבוצת סופרים

תשורה לחותמי המליץ לשנת 1900. הקבוצה הנכבדה הזאת היחידה במינה תעיד.

מי ומי המה ראשי המדברים לעם מעל עמודי המליץ, בתמונה הזאת יראה הרואה ראשי מפלגות שונות בעמנו, נאוני העם והמחשבה, עמודי החכמה והתורה, אנשי מעשה ופעולה מוחשית, וכלם עדים המה, עד כמה יפיץ המליץ אור על כל פעולה. והיא שעמדה לרבים להיות נאמנים לדעות נכונות כל הימים גם בצרפס מעשה למהשבה, כי כבר בראשית צאתם למפעלם ידעו אותו ידועה נכונה בדעתם את דעת הכריהם ודעת מתנגדיהם גם יחד, ולכן לא יכלו כל הרוחות המצויות ושאינן מצויות לזוז אותם מסקומם.

ולשנה הבאה הננו להבין עוד קבוצה של סופרים ועל פי הפיץ רבים תהיה הקבוצה השניה לא ציוור לתלות על הכותל כי אם

ארבום של תמונות

לפאר את השלחנות. את האלבום הזה יקבלו בשנת 1901 כל חותמי המליץ לשנה המימה חנם אין כסף מחיר „המליץ“ 1) ברוסיא: לשנה 10 רוי"ב; להצי שנה 5 רוי"ב; לרבע שנה 2.50 רוי"ב; לחדש 85 קאפ. 2) בשאר ארצות: במשלוח שלש פעמים בשבוע, לשנה 12 רוי"ב, לחצי שנה 6 רוי"ב, לרבע 3 רוי"ב בשמרי רוסיא, אובשמרי חויל לפי הערך; במשלוח בכל יום: 15 רוי"ב לשנה, או שמרות חויל לפי הערך

חותמי המליץ לשנת 1901 קבוצת סופרים יוכלו לקבל את התמונה

את התמונה רבת הצבעים החשמונאים עם המשלוח במחיר א' רובל.

כן יקבלו את המאספים האסכ, הגת, הגרן, הגן ואת הספור בית אגולר כלם יחד במחיר שני רובלים.

פון איש יהודי בלעטער פון א טאגבוך

נייען ארויס אין וויפוסקען (העפטען). יעדער וויפוסק פולע צוויי גרויסע דרוק בויגען (32 זייטען)

ארטיקעלען פון לעבען און נאטור, וויסענשאפט און קונסט.

דער פרייז פון די בלעטער 50 ביכלאך—4 רובל; 25 ביכלאך—2 רובל; 12 ביכלאך—1 רובל; 1 ביכל—12 קאפ.

די לעזער פון די בלעטער בעקומען אויך נאָר פאר 1 רובל די אלעאגראפיע חשמונאים.

די פאָרפישציקעס (אבאָנענטען) פון

המליץ

וועלען בעקומען די בלעטער פופציג וויפוסקען נאר פאר דריי רובל.

אררעס: Редакт. газ. „Гамелицъ“ Л. А. Рабиновичу, С.-Петербургъ, Торговая 17.
Redacteur des „Hameliz“ L. Rabinowitz, St. Petersburg, Torgowaja 17.